

СПОРТ

Коталон Денна хетаяь, пескашца
бургацах ловзара яхь хилар
студентий

16

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

№12 (12689)
Бекарга
буттг,
10 ди, 2025 шу

12+

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

КЪАХЪЕГАМ

Петербургерча
ГІалгІайчен массазарча
викала фусаме
цІихезача наьха
къахъегам белгалбир

4

ІАЛАМ ЛОРАДАР

Шолжа хий цІендеш а
шердеш а латт

5

ВАЙ МЕХКАХОЙ

Ницце хилар Франце
тайп-тайпарча
моттигашкара ГІалгІай
дезалаш вІашагІтеха
кхетаче

7

ЛОАРХІАМЕДАР

Дезала Іадаташ

8

МАЪЛ

Дика ГІулакхаш
леладар: Наьсарен
къахетам, цхьоагІо

15

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Коталон белгало

ГІалгІай мехка кхаьчар «Котало»
яха къаьнара цІермашин

2

ЛерхІам

Мехка цІихеза
турпалаш бицбац
росгвардейцаша

3

Мехкадаь,
Паччахьалкхен
администраце
кулгалхочун
гӀулакха тӀа
хьожавир
Мархенаькъан
Анзор

Аькхенаькъан Марем

Мехкадаь, Паччахьалкхен администраце кулгалхочун гӀулакха тӀа Мархенаькъан Анзор хьожавир вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас. ХьалхагӀа, цхьан юкъа уж декхараш кхоачаш деш волаш, цу моттиге болх дӀахьош хиннав из.

«Дог тийша ва со, паччахьалкхен моттига болх бовзаш хиларах тарра, шийна хьалхашка латта декхараш цо дизза, бехктокхаме кхоачашдергхиларах», - белгалдир вай Мехкадас.

2024-ча шера Оздой Джамбулата меттел оттаваьвар Мархенаькъан Анзор цу моттиге.

Гаьгенаькъан
Руслан -
ГӀалгӀайчен
Кулгалхочунца
дагавалар ду саг

Аькхенаькъан Марем

ГӀалгӀай мехка балхаца дувзаденна керда хувцамаш хилар: амара кулг яздаьд Гаьгенаькъан Руслан республикан Кулгалхочунца дагавоалача сага дарже хьожаварах. Из дукхагӀа теркам беш хургва закон кхоллара дешашта.

Гаьгенаькъан Руслан ГӀалгӀайчен цӀихеза юрист ва, цо 20 шера болх баьб законаш хьакхоллача, паччахьалкхен моттигашка. Из болх беш хиннав ГӀалгӀай Республикан Паччахьалкхен кулгалхо волаш, 2016 шера лайчилла беттагара 2018 шера тов беттага кхаччалца, кхаь кхайкаралах депутат волаш кхьхийгар парламенте, из хиннав вице-спикера дарже; конституционни а хоржамий а законодательствох йолча Комитета кулгалхо.

Из дика вовзаш ва законаш хьакхоллара балха тӀа хьинаре кхьхьегаш хиларах. Парламенте ше балха хиннача юкъа, цо хьакхеллар 25 законопроект, цу юкьейоагӀаш я уголовни, административни, граждански бокьонаш. Цунна карагӀдаьнна белгалдаьд 17 паччахьалкхен совгӀатаца.

Мехкада даькъала вувцаш ба республикера бахархой, цун 66 шу дизарца

Галой Муса

Ший 66 шу дизар дездеш вар селхан вай Мехкада Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьла. 1959-ча шера бӀаьстан шоллагӀча бетта 9-ча дийнахьа ваьв вай Мехкада, Казахстанерча Алма-Атински областа Каскеленски кхален Чамалган оалача юрта.

Еррига республика - паччахьалкхен моттигаш, новкъостий, безараш, бовзараш, иштта кхыча мехкашка нах Мехкада иразе, беркате ваха даькъала вувцаш ба тахан. Кхувш воагӀача хана денз, кхьхьегаме, массахана цхьацца хӀама довзара тӀера волаш хьавенав мехка Кулгалхо.

2019-ча шера РФ Президентта Путин Владимира вай мехка доал де оттавир из. Мехка да хиннача дийнахьа денз, кьаман вахар тоаде гӀерташ, республика дегӀайоалаеш дола наькъаш хьаделлаш хьавоагӀа цун Кулгалхо.

Мехкара бахархой из деррига гуш, дика кхетадеш, хам беш ба. Кьаман экономически, иштта кхыдолча оагӀонашцара хьал тоадара тӀехьа бехктокхаме,

боагӀача боараме, хьинаре кхьхьегаргдола тоаба вӀашагӀьеллай цо шийна гонахьа.

Тухан вайна массанена гуш да, промышленность, юртбоахама хьал, наькъаш, туризмаца дувзаденнараш, инвестораш тӀахьехаш бола болх, тайп-тайпара проекташ йоаржар лакхача боараме дӀахьош долга. Зе хала дац СВО доакъашхошта, цар дезалашта Мехкадас мел

боккха теркам бу.

Иштта керда наькъаш хьаделлаш болх дӀаболабайтаб цо кигирхой вахар тоадара оагӀонца. Хьалкхувш латтача тӀехьен хьалха ца хинна аьттув ба тахан, дуккхача хӀаман тӀехьа.

Белгалде деза, вай Мехкада РФ Президента Путин Владимира лоархӀаш, оагӀув хьаллоацаш волга. Из деррига а ГӀалгӀай мехках дог лазаш, наьха хьашташ

теркалдеш, царна дезар, эшар фуд кхетадеш хиларца дувзаденна да. Карарча хана кхоачашдаьр кӀезига дац, бакъда дукха да дӀахойодача хана де лерхӀар.

«Сердало» яхача кепайазон цӀен болхлоша боккхача лерхӀамца даькъалавуьц Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьла ваьча денца! ЛоархӀаме Мехкада, могаш волаш, иразе вахалва хьо тхона дуккхача шерашка!

Коталон белгало

ГӀалгӀай мехка кхьчар «Котало» яха кьаьнара цӀермашин

Аькхенаькъан Марем

Наьсарен цӀермашиннаькь тӀа лаьрххӀа духьалбахар «Котало» яхача цӀермашина, из хетаяь яр Сийлахь-боккхача Даьймехка тӀем тӀа котало яккхха 80 шу дузаш хилара. Цига хилар ГӀалгӀайчен кулгалхо Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьла, республикан Паччахьалкхен кулгалхо Сластенин Владимир, иштта дукха хьаьший.

Ше кьамаьл деш, Мехкадас белгалдир, шоай синош дӀалуш, моастагӀчунна духьаллаьтта-

раш биццабар мел лоархӀаме да.

«Вай дай а цар дай а, шоай вахар дӀалуш, эттар цаӀ санна мохк лорабе. Вай цӀаккха а дицде йиш йолаш дац, 27 млн. совгӀа волча сага шоай синош йодаькхар, моастагӀчунна духьаллатташ. Из ноахалгара ноахалга кхоачаш йола чов я», - аьлар Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Республикан Кулгалхочо белгалдир иштта, тӀеле кхьхьегаш хиннарий лерхӀам а чӀоагӀа хилар: «Уж лаьтта оахаш, дикагӀа йола цӀермашинаш, танкаш вӀашагӀйохкаш хиннаб, цо таро луш хиннай котало яккхха».

Моаршал хоаттача дешашца кьамаьл дир Кьилбаседа Кавказа цӀермашиннаькьа «РЖД» ОАО филиала кулгалхочо Задорин Сергейс, цо белгалдир, гӀалгӀаша мах баь варгвоацаш дакъа коталонна юкьедена хилар.

ЛаьрххӀа йола цӀермашин хьакхоачаш, театра гойтамца духьалбахар. Из кийчо яьр яр цӀермашиннаькьахой культуран ЦӀен, иштта Ростовски паччахьалкхен наькьий универси-

тета кхоллама тоабаш. Концертни программа чудоагӀаш дар майрал, денал гойтача, лакха паччахьалкхен совгӀаташ деннача Кьилбаседа Кавказа бахархоех, ВОВ турпалхоех дола дувцараш.

Белгалду, «Котало» яха кьаьнара цӀермашин дӀахо дӀаяхар Кьилбаседа Кавказа цӀермашиннаькь тӀагӀолла. Наьсаре кхозлагӀа соцаш яр из; Махачкалера, Гудермесера яьлча.

Мехка цѣхеза турпалаш бицбац росгвардейцаша

Гаьгенаькъан Марина

Чоалхане никъ дѣахьош хинна-ча, мехка цѣхезача турпалый цѣраш дагалоаттаю росгвардейцаша. Тема операцена юкъе вахар хаьдача «Беркут-Юг» ОМОНа доакъашхочун Дошхьакълой Адама дезал болча баха хилар укх деношка росгвардейцаш.

«Адама наьнаца, цѣна-наьнаца, берашца ха дѣахьош хилар тхо. Адама сурташ, из

тѣавола видеош гойташ, цун вахаре нийсденнача цѣацца хѣмаех дувцаш, безаме ха яьккхар», - дийцар тха газетага Росгварде оаглон зарбан болх лела-бераша.

«Мел ха дѣаяхарах, во! дѣавалара хало дег чура дѣаяргъяц, цун когаметта отта-лургвац цѣхьаккха саг. Адама новкъосташа, цунца болх беш хиннараша шоашта могоар даьд тха оаглув хѣллоацаш, из гѣайгѣа тхоца екъаш. Росгвардеца мас-сахана бувзам ба тха, моллагѣа

кхетаче хилча, дѣадех тхо цар шоаш болча, укхаза хѣабоагѣаш тхоца ха йоаккх.

Деха латтача тха дегаш-та чѣоагѣа лоархѣаме да из, дика хет, тхоай во! цар иштта лоархѣаш, виц ца веш», - дийцар Адама нанас Залинас. «Беркут-Юг» ОМОНа кулгал деча полице полковника Доврбиканаькъан Галихана хѣоахадир, Адам визза доттагѣа, денал долаш, эздий саг хиннилга. Чѣоагѣа дегатоам хулаш, вода из ше везаш, лоархѣаш тѣаца цун дезал болча.

СВО докъашхочунна Котанаькъан Адама хетадаь улг оттадир Илдарха-Гѣалий тѣа

Гаьгенаькъан Марина

Украинерча тѣма операце до-акъашхо волча Котанаькъан Адама хетадаь улг оттадир ша-хъаре. Из хоам «Сердалога» бир «Давхен лорбой» яхача ганза болхлоша.

«Адам ший дезалца ваьхача до-азон тѣа, шахъара юкъе хѣлттехар бѣухочун сурт тѣалатта, цун тѣма никъ бувцаш дола улг. ОБРОН 49-ча къаьстача тоабан 126-ча полка бронетанкови гѣулакха хѣлхалатташ хиннав вай мех-кахо. 2022-ча шера гуйран хѣл-харча бетта 12-ча дийнахъа денз, де доацаш байнарашта юкъе ва Адам», - дийцар тха газетага.

Ганза болхлоша белгалдечох, Илдарха-Гѣалий тѣарча бахархош-та мехкахочун деналах, майра-лах, яхъах дувцаш хургда из улг.

Гѣалгѣайчен полице болхлоша дѣахьу, цѣрца къовсам лоаттабе Гѣамабалар

Йовлой Ясмина

Гѣалгѣай Респуб-лике МВД чоалханерча хѣала Центра болхло-ша дѣабихъар, цѣи яьнна моттиг нийслуш хуле, цунна духъала къов-сам лоаттабе Гѣомалуш бола болх, яхаш, дий-цар «Сердало» газетага бокъонаш лораераша.

Цунна чудоагѣаш, по-лицейскеша Россе МЧС ГУ викалашца цѣхъана ре-спублике Гѣолла кертте-ра балха дакъа дѣадиъар, цу юкъе дар болхлой зула-мах кѣалхарбахар, хѣалх-хе а ховш хиннача бахъанех цѣера юкъера нах арабахар.

«Цар гойтар шоаш цу балха дакъ тѣа дика говзал йолаш хилар: цѣи йоаераш хѣакхачале, цар шоай болаш болча цѣи йоаяра Гѣирсаца из дѣаюайир. Иштта дика вѣашагѣбеллача балхах бок-кха пайда ийцар, наьха а паччахьалкхен а доала-хъардар ца доадеш», - йоах хоамо.

Гѣомавалара тѣхъа дѣабихъа болх дика чак-хбаьлар, цо хъагойтар МВД болхлой цѣи йоаяра кийчо дика йолаш хилар.

Деналера гѣулакхаш довзаш ба вай мехкара студенташ

Гаьгенаькъан Марина

Херсонски областерча МЧС керттерча оаглон кулгалхо-чунца, Доврбиканаькъан Са-варбикаца кхетаче хилар студентий Магасе. Из хоам

«Сердалога» бир цу моттиге-ра.

«ИнгГУ тѣма дешара оаглон курсанташта дийцар денал-ца, майралца шоай декхараш дѣахьош болча къаман къон-

гех. Доврбиканаькъан Савар-бика кагирхошта бовзийтар мехка эггара чоалхане хѣал латташ йолча моттигера нах кѣалхарбоахаш, новкъостал деш къахъегаш бола вай мех-кахой», - йоах хоамо.

Цул совгѣа, чурча балха инарал-майор волча Саварби-ка курсанташта дийцар, ший вахаре нийсденнача тайп-тайпарча гѣулакхех, кагирхой мел хиннача хаттарашта жоп делар.

Наъсаре дукха
баъццара
гаънаш дġайогġа
лаърхġад

Йовлой Ясмина

Карарча шера Наъсаре, Гġалгġайчен йоккхагġа йолча шахъаре, дукха гаънаш дġайогġа лаърхġад: укх ялх шера 65 эзар совгġа зизаш, 1 эзар гаргга га, кġотаргаш дġаегġай. Цох дийцар «Сердало» газетага шахъара администраце.

«Проекта чуйоагġаш, дġае лерхġ тайп-тайпарча фух йола 818 га, шоашта юкье хъеха, шолха, кьоаха, сомий гаънаш а йолаш, иштта бай хургбола 600 кг фу дġадувргда, 65,3 эзар цхъан шерара зизаш а дġадувргда, цул совгġа оттаергъа 10 йоккха зизай кхабилг, иштта 75 хъалъэхкаш йола йġовхал а шелал а ловраш. Из дукха болх ба, цо Наъсарен куц хувцаргда», - аьлар шахъара мэра.

Проекта чудоагġаш да баъццовгġашта дика доал дар, хий тохар. Иштта белгалдир, дġахо а лохаш я шахъар баъццаръерзаяра йола таронаш, бахархой хъашташ кхоачаш а деш.

Петербургерча Гġалгġайчен массазарча викала фусаме, цġихезача наъха къахъегам белгалбир

Гаьгенаькъан Мартина

Украинерча тġема операце доакъашхой оагġув хъаллоацаш, къамашта юкьера барт, бувзам чġоагġбеш, пайданна а диканна а хургдолча хġаман тġехъа къахъегаш хъабоагġараш белгалбир Петербургерча Гġалгġайчен массазара викал волча. Из хоам «Сердало» газетага бир Гġибухерча-Малхбузен оагġон Гġалгġайчен викал волча Овшанаькъан Муслима.

«20 совгġа бола вай мехкахой, боккха бизнесменаш белгалбир «Яхъ лораяр» яха орден, «СВО гġо лоаттадарах», «Тема новкѡстал дарах», «СВО Ветераний Союз» яха майдилгаш луш», - йоах тхога бенача хоамо.

Санкт-Петербургерча къамий Цġагġа «РФ лоархġаме вахархо» яха цġи елар ООО «Гġибухера Столица» яхача оагġон кулгал деча Пхъилекъонгий Зоврбика. Дуккхача шерашка дикача хġаман тġехъа къахъегаш, Донбасса, тġема опе

раце доакъашхошта гġо лоаттадеш хъавоагġача вай мехкахочо даьр лакхача боараме оттадир.

Цу кхетаче дакъа лоацаш бар Санкт-Петербурга вице-губернатор Потапенко Игорь, нах

дġа-юха баха ахарах йолча политиках, къамашта юкьерча бувзамех йолча Комитета хъалх латта Капитонов Олег, балхатġара мукъабаьннача Санкт-Петербургерча, Ленинградски

областерча эпсарий Союза кулгал деш вола Сахаров Вадим, СВО ветераний ерригача Россе Союза президента гġонча, республикерча оагġон хъалх латта Томбенаькъан Мовсар.

Шолжа
шахъарерча
Грузински
оалача урам тġа
гġашлой никъ
буллургба

Гаьгенаькъан Мартина

Шахъара куц тоадарах йолча къаман проектага гġолла, гġашлой никъ буллургба шахъарерча Грузински оалача урам тġа. Из хоам «Сердалога» бир администраце.

«Шахъара да волча Гумаранаькъан Асланаца вġашагġхетар дġахъош, шоашта дезача хувцамех дийцар бахархоша, соцам бир, цу урам тġа гġаш леларашта лаърхġа керда никъ билла», - йоах хоамо.

Никъ буллача доазоно чулоац «Бералла селаġад» яха берий беш, ишкол. Кхо шу хъалха цу моттиге керда никъ билларо дикка аттача даьккхадар бахархой хъал, гġашлой никъ буллаш, дġахъахъа лаърхġар из проект.

«Хъалхарчар болама» IV-ча Съезде дакъа лоацаш ба вай мехкахой

Гаьгенаькъан Мартина

Вай мехкара хъинаребараш «Хъалхарчар болама» IV-ча Съезде дакъа лоацаш ба. «Сердалога» из хоам бир цу оагġон доакъаш-

хоша.

«Кердача наькъаш тġа дġабахъа безача балхах дийцар кхетаче. Доттагġала шу, цун хġайкал, «Лоархġамеча хġамай книжка»

хъаллоацаш дар вġашагġхетар, хġана аьлча цо кхолла еза хъалхарчар керттера уйла», - йоах тхога кхаьчача хоамо. РФ Президент Путин Владимира кулгал деш, дġайихъа кхетаче дег цу йижай

вай дешархошта эггара чġоагġагġа.

«Барта тġий» яха проект йолаергġолаш соцам бир цига. Кагирхошта юкьера бувзам, барт чġоагġбара тġехъа дġахъош болх ба из.

Ерригача Россе к̄яхъегама шоатта д̄адахъа арабаргба вай мехка

Аькхенаькъан Марем

Укх бетта 26-ча дийнахъа, Ерригача Россе к̄яхъегама шоатта д̄адахъа араьргъа Россе массайола моттигаш. Юстара юсаргъяц цу берка-теча г̄улакха вай республи-ка а.

«100 шу совг̄а ха йолаш да тушола беттара к̄яхъегама шо-атта. Экологe хьал лораду из болам цу хана денз хьаллоацаш хьабоаг̄аш ба Россе массай-олча моттигашка», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас.

2024-ча шера 2000 совг̄а бахархой арабаьлар сквераш, паркаш, ц̄еношта гонахъ-ра моттигаш ц̄енъе. Укх шера а иштта барттайна б̄аьстанара лостам д̄абахъара т̄ахъех вай Мехкадас республикера бахар-хой.

Шолжа хий ц̄ендеш а шердеш а латт

Аькхенаькъан Марем

Д̄ахо шердеш а ц̄ендеш а латт Шолжа хий; ц̄аьхха, доккхий дог̄аш дийлха мот-тиг нийслой а, аьнна. Кхета-че д̄ахьош я Шолжа мэре ЧС,

граждански оборона балха юк̄ейоаг̄аш.

Из моттиг йаьха я 1 840 метр. Уж балхаш д̄ахьош ц̄енъергъя т̄аьшта к̄алхара пхиь моттиг. Шахъара админи-

страце зарбан болх лелабераша тхога баьча хоамах, цу тайпара болх д̄ахьоргба массахана.

Балхашта т̄ахъожам ло-аттабеш хургва шахъара мэр Іумаранаькъан Аслан, ГО, ЧС отдела кулгалхо Балайнаькъан

Ислам.

ЛоархІае да, из лостам беча Іолийга гаьнаш, цига латташ йола нувхаш д̄айоахаш хилар, хина новкъа хургдолча хІамаех еррига йистош ц̄енъеш бола болх д̄ахьош ба.

Воча хІамах к̄Іалхарваккхар

Интернетера пайдане хургдараш хьаэца Іомабу вай мехкара кагирхой

Султиганаькъан Йоакъап

Тамашийна чІоагІа хувцаден-над вайна гонахъара вахар. Со-ветски ханашка даьккха кино хьахьокхаш го йиш я урамаш-кара михаш, фуражкаш техка лела нах, геттара к̄езига нийс-луш хинна машинаш; из дайча таханара ха мел кхыча тайпара я кхетаду вай, бІарчча истори да д̄адахар. ЧІоагІа хувцаен-най наьха оамалаш, г̄улакхаш.

Кхыйола ха яр цу хана лаьт-тар... Телефон, радио йица саг чувеча, гонахъа мел бола лоала-хой гуллора цунга хьажа, хІаьта тахан-м саготалла дикагІа йола телефон, сурташдоахарг, сердал теларг эца йиш йолаш да бераш. ВІалла а доаккхал а дац цу хІамаех тахан. Историкаша ювц кхеран б̄аьшере, тІаккха борза б̄аьшере, цул т̄ехьагІа аьшка ха, нах космосе аха, токацара дукха г̄ирсаш хьаде болабенна б̄аьшере, таханара ха – смартфо-на ха. Дунен йисте вахача сага-га минот ялалехь моллагІа хоам д̄лакхачийта аьттув ба тахан, те-лефонашка г̄олла вайх хьа ца кхеташ хоам бац бІарчча дий-нахъа. Уйла е эттача, ма дукха а да-кх вайна гонахъа. Цхьаболча наха, кьаьстта берашта, кагир-хошгта хет, интернета оагІонашка шоашта дагадеххар язде, дувца йиш я, аьнна. Нийса кхетам ца луш, малагІдар ийрча да е во да хьалха ца доахаш, кхебаьлга да из. Цудухъа тахан интернет хьалйизза ба бакьдоаца хІамаш вІашагІдехкараш, водар, воагІар Іеахавераш. Тахан даьшта, ноа-ношта тІалатташ хІама да из!

Бера хана денз, д̄адувца деза дезалхочунга уж тайпа-

ра хІамаш, д̄ахъеа беза нийса никъ, бІарглакха беза царна т̄ехъа. Дешара моттигашка, ми-нистерствошка кхоачаш хІама да из! Интернетта оагІонашкара цхьацца хІама дешаш зув Іа, шоайла кьамаьл хоттаденна-ча цхьаболча наьха кер чу мел дорхал, кьизал йоалл. Цар д̄а-хъа бувцача метто хьагойт дер-рига. Бера хана денз; дас, нанас кьахетаме, сабаре, Іимерза, дика кхилар мел лоархІае да хьалха-доахаш, шоай г̄улакхашца из д̄ахьокхаш хилча хила йиш яц аьнна хет иштта. Цу тайпара кхе-ваь дезалхо интернете ший клас-серча сагах велаш, из бегвоахаш, футтарвеш, цун саххаташ нахал-доахаш вагІаргвац; интернетта оагІонашка г̄олла нах Іеахавеш, наркотикаш йохкаш хургвац. ЛертгІа кхетам луш кхеваьр кьамаш кьестадеш, во ц̄ераш т̄аехкаш, Іовдала хІамаш яз деш хургвац.

Дезала юкьбера Іадат мас-сахана ший бух болаш хин-над. Ц̄еньюкье лораеча оа-малаша, г̄улакхаша сагах саг ву. Вай мехка дукха кагирхой иштта к̄Іалхарбоах даьша, ноа-ноша воча хІамаех, берригаш а к̄Іалхарбаха, нийсача наькъ тІа баха лов-кх тахан... Атта, сиха ахча эшаро бустам, боарам бо-ацаш болхача блогерашта тара хила хьожийт, кагирхоша кхе-таде деза, цкьа б̄лехвелча, ше мел йоаккхача хана ц̄енвала ве-заргволга. Уйла, хьаькьал дІа ца кхачарах, ма дарра хІама кхе-тадеш цахиларах набахта ваха йиш я саг. Интернете денош д̄лакхухъача кагирхоша кхета-дац тахан, шоашта дагадеххар яз деш, бокъо йоаца хоамаш до-аржадеш вагІар мел кхераме да.

Терроризм, экстремизм яхача оагІонашца дувзаденнарех лора-бала безилга, Іаьдало бокъо йи-йхка хІамаш дувца йиш йоацил-га, цхьанне оалаш хезадар аьнна цхьаккха хоам боаржабе йиш йо-ацилга д̄аяха деза даьша, ноано-ша шоай берашка.

Хийла цар бегашта дувцаш долча хІамах доккха халахе-тар хила йиш я. Іаьдала болхло-ша хІара денна хьадувцаш латт тахан, кагирхой, бераш тувла-беш бола, воча наькъашта уж т̄ахъехаш бола зуламхой ин-тернете г̄олла шоай б̄леха болх д̄лакхухъаш болга. Дагтара кхай-карал ду вайга; цу хІамаех ло-рале, фе хила, хьаькьале хила, яхаш. Тайп-тайпара масалаш хьакхувлаш, харцахъара никъ харжаро сага вахар толхадел-га, ираз доаделга, гонахъа мел вар а халчаоттавелга д̄адувца деза боккхийчар. Уйла ца еш даьча гІалато деррига вахар юх-маччахъа доаккхилга, хьай кьа-манна, республиканна наькьаво-алаш, массане лоархІаш, берка-те саг хила безам бале; ц̄ена, те-шаме, дийша, кьахетаме, бакъ-долча хІаман т̄ехъа волаш; д̄лачакхвала везилга д̄аяха деза цІагІа, ишколе, д̄лахорча деша-ра моттигашка. Дика хІама, наха наькадаргдар, пайда боаржа-бергбар хьаллоацаш, кхыбараш а цу наькъа т̄ахъехаш д̄лабахъа беза вахара никъ. Масала, он-кологически лазарашта духъа-ла дарба кхелла саг деррига-ча дуненна д̄лавовз, юртбоаха-ма хьал тоадеш дола хІама юкь-едаьккха, цох пайда эцар масса-нена наькьавоал. Тайп-тайпарча оагІонашцара беркате г̄улакхаш д̄ладовзийташ, иштта хилар мел лоархІае, дика да яхаш хьалк-

хебе беза дезал. Вайна массане-на ховш да, интернет дуне дизза долча хоамий, бІарг ма кхоачча долча хІамай доазув долга.

Эзараш наІараш, кораш хьа-деллаш йолча цу моттигера дук-кха дикаш Іомаде, хьаэца йиш я сага, иштта во мел дар, ийр-чадар хьаэца йиш я. Цудухъа, даьй, ноаной, хьехархой декхар да тахан из деррига ханнахъа д̄ладовзийтар, цхьацца бола болх, говзал ший цІагІа гІанда тІа вагІлаше интернете г̄олла Іомае йиш йолга, дикадар лехачоа ди-кадар корадоагІилга, водар лаха гІертачо водар мара хьа ца эцил-га. Дукха моттигаш я, интерне-терча ловзараша чуэзе, шийна гонахъа кхы цхьаккха хІама бІарга ца гуш, саг Іеахалуш. Зехъа ха йоаеш, Іовдалча, кьизача, сага сий доадеча хІамашка хьежаш, царех сакьбердам хулаш вагІаца сага пайда бергбац е шийна е наха. Кхетаде деза, дикал йолча кьизала моттиг йоацилга.

Вай кьам тхьовра денз хоза, беркате Іадаташ, оамалаш ло-раеш хьаденад, тахан хІара сага ший цІагІа лоаттаде деза из, де йиш йоацаш дийхка дола г̄улакхаш белгала хила деза ц̄енъюкье. Деш хІама до-ацаш, цхьаккха пайда боацаш,

Дала хьаденна беркате денош д̄лаухийташ лелача сага дика-дар Іомадац. Наха юкье хоза цІи т̄лехъа йолаш, лоархІаш, нах безаш, наха ше везийташ хилар хІара бусалба сага декхар долга д̄лахайта деза дезала. Кьаь-стга из оагІув хьаллоацаш болх д̄лакхачъа беза кхувш латтараш-та юкье хьакимаша, политика-ша, юкьарча болх бечар. Вай дер-ригаш фе хила дезаш, хІаранена дагадахка дезаш хІамаш да уж, иштта мара ураотталургъяц вайна ц̄ена уйлаш, дика дегаш, беркате г̄улакхаш дола т̄лехъе.

МоллагІа во хІама хьахеза-ча, из геттара айдийя дувцаш санна; дика г̄улакхаш доаржа-де сиха хила яхаш т̄ахъеа беза вай дезал. Сага дог хьастар, ло-алахочун дикахетар дар, хоза, безаме дош аьнна а маьл бак-кхар, моллагІча сага даь беркате хІама массанена д̄ладовзийтар, кхыбараш а цунна т̄ахъехар да вай хьаллаца дезар, ши шай хил-лал пайда боацараш ца дувцаш, царна ха ца йоаеш. Ц̄ена уйлаш, кьахетаме дог дар интернете а вовзаш хул, цо деча кьамаьлах. Ханнахъа, нийса беннача кхета-мо сийрдача наькъ тІа йоаккхар-гъя вай т̄лехъе, цун уйла еш хила деза вай массахана!

ЖІайрахъа кхале, РФ доазув Гуржий мехка дІаІахотталуча «ТІаргам» яха погранични пост латт. Іадат хинна тхьовра денз хьадоагІаш да вайна юкъе, Даьхен гІулакха лаьттача сий-долча, денал долча къонгий цІераш техкаш цхьацца йолча моттигех.

2015-гІа шу отгалца «ТІаргам» яха пост цІихезача сага цІи лелаеш яцар. Из хІама теркалдиР МВД чухьарча эскарах йолча ветераний Совета. Из гІулакх тоаде дагадехар ветеранашта...Погранични эскаре декхараш кхоачашдеш хиннача вай къаман къонгаш тахка болабелар уж, Пхьилекъонгий Лорса Саварбика тІехъа бир соцам.

«ТІаргам» яхача постах цун цІи тиллар цу хана хиннача кулгалхочунна Евкуранаъкъан Баматгире Юнус-Бека тІадихьар. ТІема гІулакх дика довзаш, леладеш хиннача цо йоккха терко йора ишттача хІаманна, ше тІахьожаме лаьцар цо из гІулакх. Пхьилекъонгий Лорса Саварбиках мел дар гулдеш, мел эшача моттигашка из дІаухийташ къахьегаш бар ветераний Совета доакъашхой.

Иштта, 2015-ча шера, Россе ФСБ соцам баь, гІалгІай майрача бІухочо Даьхен гІулакха латташ мел даьр теркаме лаьца, цун цІера сий деш, «ТІаргам» яхача постах Брестски крепосте моастагІа вохавеш лаьттача Саварбика цІи елар. 2016-ча шера, бІаьстан кхоалагІча бетта 7-ча дийнахъа Коталон ден хетадаь цІай дездеча, республикерча Россе ФСБ погранични оагІонах из цІи туллаш лоархІаме кхетаче дІайихьар.

Сийленг, бІухочун цІерах мемориальни улг, музей хьаеллаш дІайихьар кхетаче. Цига гулбенбар цу ханара мехка кулгалхо Евкуранаъкъан Юнус-Бек, Халкъа Гуллама, Паччахьалкхен, ФСБ болхлой, иштта Саварбика цІен-нана Лейла, цун воІ ИбрахІим, тІема ветеранах, чухьарча гІулакхех болча оагІон ветеранах, кагирхой, юкъарлон моттигий доакъашхой.

1941-ча шера ахкан хьалхарча бетта 22-ча дийнахъа, къона лейтенант волаш эскаре тІаййцар цо тІом. Хьалхарча дийнахъа денз, фашист кагвеш, тІема аренашка

Бокъонца волча турпалхочун никъ

Пхьилекъонгий Саварбик- гІалгІай къаман сийдола воІ

белгала волаш, моастагІа вохавеш хьавенав из. Брестски крепосте лаьттача туржала юкъе хиннав из, 17-ча ЦІеча Байракха погранични тоабан кулгал деш волаш.

Батальона командир волаш дездир цо Коталон ди, тІема гІулакх 1958-ча шерга кхаччалца дІахьу цо, 1-ча мотострелкови дивизен полка командира гІонча волаш. Пхьилекъонгий Саварбика наькх тІа яьдай дукха орденаш, майдиллаш: ТІема ЦІеча Байракха ши орден, ЦІеча Седкъан ши орден, Даьймехка тІема орден. Иштта, «ТІема декхараш кхоачашдарах» яха майдилг елар цунна; котало яьккха 60 шу дузача хана, РФ Президента Путин Владимира «Сийлен хьарак» яха орден елар цунна. 2013-ча шера, 94 шу даьнна волаш, хаьдар цун вахара никъ. Тахан дуккхача кагирхошта масал долаш яхаш я цун еза цІи! Ветераний Совета доакъашхой цун цІен-нана Лейла йолча хьоашалгІа ух тахан. Ха дІаяхаяле а, цІен-даь тІема никъ бувца вІалла хала хетац цунна.

Белгалде деза, «ТІаргам» яхача погранични посте латтача тІемахоша ЖІайрахъа кха-

лерча кагирхошта нийса кхетам луш, погранични эскаре бахара уж кийчбеш, «йийллача наларий» ди дІакхухъаш къахьегилга. Пхьилекъонгий Саварбика цІерах йолча музее кхетаче-наш дІакхухъаш, РФ вахархочун паспорт дІадалар а цига дІахьош болх лелабу тахан мехка. Брестски крепосте лаьттача тІема юкъе 35 бІухо волча тоабанца шин кІира моастагІа юхавийтав Саварбика. Герз, иштта кхьдараш кхоачаденна бисача, 35 сагах пхьі марца висача, малхбоален оагІорахъа юхабала болабеллаб уж. Ветерана дийцача къамаьла юкъера дешаш да ераш:

«1941-ча шера гуйран хьалхарча бетта 2-ча дийнахъа Брянске арадаьлар тхо. Цигарча цхьан юрта немций взвод чуйолча цІенна го бир оаха. Герз дацар тхога хайра, бакъда говзалца карабалабир оаха фашисташ. Немций мотт ховш хиннача цигарча цхьан вахархочунга гІолла хоам байтар аз; цІенна го баьб, шоаш карадаькхача дикагІа да шоана, аьнна. Царга мел хинна герз хьа а даьккха, дІаходахар тхо».

ЦІеча эскара тоабакх массехк

ди даьлча мара дІакхийттабац уж, хІаьта цига дагадоацар дар царга хьежаш...моцалла балабоакхаш, халчаэттача царга герз Іудилла аьннад командира... Массехк дийнахъа хаттараш деш, тохкам бир цар тоабанна. Юххера а, Даьхенах дог лаза къонгаш уж болга хайра цига. ВоккхагІа вола лейтенант ваь, НКВД рота кулгалде хьожавир вай мехкахо. Сов дукха рапорташ яздаь, кхьчяхъа дІахьожаве со, яхаш, 1943-ча шера инарал-лейтенанта Галанина кулгал деш хиннача 175-ча Уральски дивизен 282-ча Свердловски полке дІахьожавир из. Кхо бутт цига баьккхачул тІехьагІа, тІем тІа кхаьчар. 1943-гІа шу ЦІеча Эскара чоагІа лоархІаме, хала эттар. Къаьстта лира тІом бар Курски дукъ оалача моттиге лаьттар. И. Комаринец яхача полковника кулгал деш хиннача 282-ча Свердловски полка тІадиллар, эгтара хьалхара моастага юхатохар. Самодуровка оалаш хиннача юрта йисте дІачІоагІбенна, фашист дехъа ца воалийташ, латта безар бІухой. Ахкан шоллагІча бетта 5, 6-ча бийсашка дІадоладир деррига, фашист вохаве кийча болаш,

хІама дар аренашка эттар.

1943-ча шера кІимарса бетта 7-ча дийнахъа Іуйранара сатем бохабир даггара легача бомбаша, йоккхача топий пхорчаша. Бикъа кІур, танкай таташ, лелаш дола пхорч-деррига вІашагІьийнадар ара. Са кхоачадаллалца духьал-лаьттар уральцаш. Самодуровка яха юрт лораеш лаьттарашта 10 танк, пхьі моттиг йоаккхаш дола герз тІахийцар фашисташа, хьалхалийлар... Пхьилекъонгий Саварбика кулгал деш хиннача рото, чухьелхача танкашта новкъарле еш, говзал кхостайир. Садикъа немций шоай йиь танк юташ юхабайдар. Кхьа шин шера бе безаш бар тІом... Белоруссе гІолла чакхваьлар вай мехкахо Гитлера бІухой наькъаш тедаш, 1944-ча шера 282-ча полка хьалха волаш, Буг яхача моттиге чуваьлар из, Польша доазон тІа бар уж. Йис бетта лира тІом беш лаьтта, Одер яхача хига кхаьча, Германена тІакхоачаш латтар уж. ТІема аренашка пхезза лозавир вай мехкахо, цкъа корта лозабеш; бакъда кІеззига меттавоагІлаше юха тІема аренашка аравоалар деналах визза хинна Саварбик.

ТІом сецачул тІехьагІа а дизача итт шера тІема гІулакхе хилар из, полка командира гІонча волаш чакхваьлар цунна из бІаьха, чоалхане никъ. Мехкарча ветераний Совета хьалхалатташ, вай кагирхошта хьехам луш, деналца ураоттабе гІерташ, къахьегаш хилар из. Вай дегашта цІаккха йицъяла йиш яц ишттача бІухой цІераш! ТІема аренашка белгала волаш, тешаме новкъост волаш, кхерам яхача дешо юха ца воаккхаш, фашист вохавеш, вай мехка чугІортарах из дехкевоаккхаш лаьттав Пхьилекъонгий Саварбик. Иштта бола къонгаш ба къаман эшараш, цун хІама лорадераш!

Котанаъкъан М. С.,
балха тІара мукъаваьнна
милице полковник, ГІР МВД
ветераний Совета кулгалхо

Барт-цхьоагӀо хилар

Ницце хилар Франце тайп-тайпарча моттигашкара гӀалгӀай дезалаш вӀашагӀтеха кхетаче

Галой Муса

Мархаш Франце моттигашка бахача гӀалгӀай дезалашта эггара дезагӀа, чӀоагӀагӀа белгалдеш дола цӀай да. Укх дерригача деношка оаха вӀашагӀа детталуш, жамӀата ламазаш дир, тхоай цхьоагӀо, барт чӀоагӀбе ловш, иман совдаккха дагахьа, дика гӀулакхаш де йиш йола денош уж хиларх доакхал а деш.

Ницце, кхаь дийнахьа цӀай хилар; бераш, кагирхой, мехкарий мархашта накъабахар дега йовхалца, шоайла даькъала бувцаш, истолаш даарах диза, къаман даараш кийчдаь. Мархаш доаста хьалхара ди чакхдоалаш, малхбоален шахьаре Ницце гулбелар Франце тайп-тайпарча шахьарашка бахаш бола гӀалгӀай дезалаш, мархий бутт чакхбалара цӀай дезде. Къоаной Кхела, «ГӀалгӀай» ассоциацие президента БӀарахой Бахьаудина йоккха кхетаче вӀашагӀбеллар Мархаш йистедаларца ювзаенна, цу юкье кагирхошта вай Ӏадаташ довзийтар.

БӀарчча ди дӀадихьар тайп-тайпарча моттигашкара, шахьарашкара хьаьший тӀаэцаш: Ницца, Тулон, Страсбург, Лоррен, иштта кхычхьара. ЛаьрххӀа берашта, он-

даргашта, мехкарашта из болх вӀашагӀбеллараша цӀайна хетадаь къаьст-къаьстга истолаш кийчдаьдар, къаман даарах тӀадолаш, иштта оттадаьдар гӀалгӀай ловзар, берашта совгӀаташ а луш. Цига белгалдоалаш дар, Ницца къоаноша кагирхошта, университетта студенташта тӀадилла хилар ГӀалгӀайчен културан совгӀатий оагӀув дӀаьхьар, хӀаьта кагирхоша из дика кхоачаш а дир. Вай дика нацӀал дола кагирхой ба Ницце. Къаьстга баркал ала лов Ницце бахача гӀалгӀай кхалнаха, цар дика истолаш кийчдаьдар хьаьшашта.

ГӀалгӀай дезалаш кийчулуш бар дика вӀашагӀкхийтта 200 саг совгӀа: бераш, кагирхой, - дукха хозаш дар гӀалгӀай дешаш, вай наьна мотт, Ӏадаташ лорадеш хилар, нахацара безам эцаш хилар. Иштта йолча кхетаченаша вахара а административни а хаттараш кхоачашде таро лу.

ЦӀайна хетаяьча кхетачене вена хилар Ниццера российски посольствон консул, Францера нохчий ассоциацие викалаш, кхыча къамех бола нах. Моаршал хоатташ гулбеннарашка къамаьл дир ассоциацие президента БӀарахой Бахьаудина, РФ консула Галактионов

Сергей Дмитриевича, франкогӀалгӀай центра кулгалхочо Боканаькъан Ӏийсас, иштта Францера нохчий ассоциацие хьаьшаша. Цу тайпара кхетаченаш дӀахьомш хиларо таро лу Франце моттигашка баха гӀалгӀай къаман нах вӀашагӀтоха. Тахан зале бар гӀалгӀай дезал, йӀаьххача хана шоайла вӀаший байнабцар уж, бакьда массане а цӀадолаш тӀаэцаш хиннар дар, безача бетто шоаш вӀашагӀтохар.

Цу тайпарча гӀулакхашка гӀолла шоайла гаргауш гӀалгӀай дезалаш, барт чӀоагӀбу, цхьоагӀо кхолл дегашка, цхьана Далла

тӀаберзар а хул.

Баркал оал дег чура Ницца-Шахьаре бахача гӀалгӀай дезалашта, Къоаной Кхело (ЗаргӀенаькъан Мухьмада, Боканаькъан Хьасана), «ГӀалгӀай» ассоциацие (БӀарахой Бахьаудина) цу тайпара цӀай-кхетаче ярах, иштта хоза нах тӀаэца цар таро хиларах, Рамадан бутт чакхбоалаш. Ницце, Марселе, кхыча моттигашка кхотабенна бахаш болча гӀалгӀай дезалашта из ГӀалгӀайчен цхьа дакъа хинна дӀаэттар. Из барт, цхьоагӀо, вошал ма дохалда гӀалгӀашта юкьера, шоаш ара-хьа бахача мехкашка.

Доккхача дикашка болхаш

ГӀалгӀайчен доазол араьхьара дошо ганз

Галой Муса

Оаха дӀахо а бовзийт шоана «ГӀалгӀайчен доазол ара-хье йовхьамашца» яхача халкъашта юкьерча авторски проекта доакъашхой, из дӀахьомш я ГӀалгӀайчен доазол араьхьара франко-гӀалгӀай тохкама центр. Тахан оаха дувцаргда Франце Сийна берд (Лазурный берег) оалача доазон тӀа болх бе Юмалуш йолча адвоката дешар дийшача Матенаькъан Далех.

Матенаькъан Дали, Ницца-Шахьарера юкьера ишкол яккхачул тӀехьагӀа, 2015-ча шера деша яхар «Юкьара, доалахьара бокъо/ мах бара бокъо» яха балха говзал Юмае Ниццерча Сийнача берда Университета юридически факультете. Кхаь шера дийшачул тӀехьагӀа, 2018-ча шера лиценциата даржера экзамен дӀа а енна, Дали дӀахо дешаш яр шин шера магистра программах «Магистр-бехктокхаме гӀулакх», лакхара дешар

дийша яьнначул тӀехьагӀа, 2020 шера из деша отт балха говзал лакхьара Ницца-Шахьаре «Граждански бокъо, граждански процесс» яха говзал караерзае дагахьа суда тохкакий университета чуйоагӀаш йолча институте.

Дешарца цхьана, Дали болх беш хул Юмалу юрист йолаш ПАРДО адвокатий бюро, 2018-ча шера денз 2022 шерга кхачалца, цига цо юкьара балха дешаш Юмаду. Адвокаташ кийчбу моттигера институт яккхачул тӀехьагӀа (2021 ш.), иштта тӀехдика экзаменаш дӀа а енна, Далехьаэц (CAPA) адвокатий балха могаеш хилара тешал, из цунна хьаделар Марсела къулбехьен-малхбоален адвокатий ишколе. Цо ший къахьегама никъ дӀаболабу Тулон шахьара Суда трибунала 2-ча Граждански палата юрист йолаш. 2003-ча шера, адвоката болх лелабе бокъо енначул тӀехьагӀа, Дали йоладу адвоката-Юмалуш ПАРДО адвокатски бюро болх бе. Адвокатски бюрорча балха новкъосташа лакха мах оттабир Далехьаькъалца гӀулакхаш леладара, из иштта нахаца Имерза яр ше болх беш хиннача цу ялх бетта.

2024 шера Матенаькъан

Далехьаэц цхьана, Дали болх беш хул Юмалу юрист йолаш ПАРДО адвокатий бюро, 2018-ча шера денз 2022 шерга кхачалца, цига цо юкьара балха дешаш Юмаду. Адвокаташ кийчбу моттигера институт яккхачул тӀехьагӀа (2021 ш.), иштта тӀехдика экзаменаш дӀа а енна, Далехьаэц (CAPA) адвокатий балха могаеш хилара тешал, из цунна хьаделар Марсела къулбехьен-малхбоален адвокатий ишколе. Цо ший къахьегама никъ дӀаболабу Тулон шахьара Суда трибунала 2-ча Граждански палата юрист йолаш. 2003-ча шера, адвоката болх лелабе бокъо енначул тӀехьагӀа, Дали йоладу адвоката-Юмалуш ПАРДО адвокатски бюро болх бе. Адвокатски бюрорча балха новкъосташа лакха мах оттабир Далехьаькъалца гӀулакхаш леладара, из иштта нахаца Имерза яр ше болх беш хиннача цу ялх бетта.

Тахан Дали дийша яьнна, каьхат дола адвокат я. Ший балха тӀа цунна накъадоал французий мотт дика ховш хилар, цу меттала, цхьаккха шеко йоацаш, дика къамаьл ду цо, цун иштта хов гӀалгӀай, испански метташ. Матенаькъан Дали даим къахьегаш хьайоагӀа ший профессионални балха говзал лакхьеш, цо таро лу цунна шийна тӀаухача наьха тайп-тайпарча хаттарашта нийса жоп дала, моллагӀа дола гӀулакх къоастаде.

Далехьаэц, «... Иштта ховш

хила деза, нийса таржам дарах тийша долга дукха хӀама, цудухьа эрсий метта оалар французий меттала даккхар лоархӀама да. Цу моттигашка шаккхе а оагӀув кхетаеш хила еза, сона адвокат хиларах тарра, суде воагӀача сага бокъонаш лораяра из эшаш да. Франце дика деша а балха отта а таро я масане а, бакьда из нийса лелае еза. Цу гӀулакха хьай мел дола хьинар дӀалуш хила веза, хье вахача мехкара хьал дикагӀа довзара».

Далехьаэц ший никъ дика дӀахьу, ший дагалаьттар кхоачаш а деш. Из чуйоагӀаш хургьа ГӀалгӀайчен доазол араьхьара кагирхой дошоча ганза.

Ишколай президентий Ерригача Россекхетачен юкье, дакъа лоацаш ба вай дешархой

Гаьгенаькъан Мартина

Вай мехкара дешархой дакъа лоацаш ба ишколай президентий Ерригача Россекхетаче. Из хоам «Сердалога» бир «Бералла наькъаш» яхача проекта зарбан болх лелабераша.

«Яхьаш дика дIайихьача хержарашца бар Юкьерча Ачалкхен № 15 йолча ишкола дешархо Поаланкой Ясмина, Эккажкьонгий-Юртарча № 2 йолча ишколера Кхоартой Муслим. Берашта хьалхаяннар я ишкола кулгалхочун ГIонча йола Овшанаькъан Танзила», – йоах тхога бенача хоамо.

Ишколан вахарера керттера хаттараш дашха аьттув лу кхетачено берашта. Тахан юкьедаьха кердадараш довзийташ, кагирхой шоай моттиг езаш, лоархIаш хилара тIахьехаш болх дIабихьар спикераша.

УнахцIенон Ди дездир Наьсарерча лицее

Йовлой Ясмина

УнахцIенон ди дIахьош хилар Наьсарерча лицее. Цу оагIонцарча гулакха юоккха говзал йола Ланьнанаькъан Хьава яр дешархошца из кхетаче дIахьош. «Сердалога» из хоам бир цу моттигера.

«Ланьнанаькъан Хьавас дийцар, унахцIено лораяр, буаш бола кхача хоржаш, дегIа дикабар мара цабаар, дегIа маьженашка болх байтар мел лоархIаме да. Могаш хилар, духхьал лазар доацаш хиларал совгIа, ший дегIага ладувгIаш, цунна пайда баргбар мара ца хьокхадолийташ хилар, керттера долга белгалдир цо», – йоах тхога бенача хоамо. Доакъашхошта дайзар хIама нийса даара гулакх, дегI мишта хьоаде деза, иштта наб мерзагIа хургIолаш малагIа оагIонаш лораде деза.

Дезала Iадаташ

Сенах латт, миштад уж?

Иарчакханаькъан Сали

Лакхе хьоахадаь дош дувцаш хилча, вай эггара хьалха кхетаче а кьоастаде а деза, фу яхилча да дезала Iадаташ. Ширача замангара денз, хьадоагIаш да вай кьаман дезала юкье леладе тоам бола а тоам боаца а гулакхаш, дикача дезала белгалонаш малагIаш я, мишта хила деза боккхагIчар а зIамагIчар а декхараш, иштта кхы дIахо а. Цу тайпара дешаш чудоагIача гIалгIай кьаман оамалех ала мегаргда, дезала Iадаташ да, аьнна.

Эггара хьалхара дезала Iадат дIадолалу аьнна хет сона, дезал хьа а хилале. Из зIамигача сага ший цIагIа чуйоалае лерхIача кхалсагаца дувзадenna да. Дезала чIоагIденна латта Iадат да ший кхоачара, тайпан, ноанахошкахьара, даь-ноанахошкахьара саг йоалае йиш цахилар. Укхаза вIашагIьэде мегаргдац бусалба дин Iадаташи гIалгIай кьаман Iадаташи. Уж массахана а хилац цхьатарра. Нагахьа санна бусалба дино гаргара саг йоалае могадойя, амма вай кьаман Iадато из могадеш дац. Цу тайпара хIама даь саг е тайпа эздий лоархIаш хиннадац ширача вай даьша. Цудухьа саг йоалаяра Iадатагара дIадолалу хургболча дезала нийса кхоллабалар, цунна хьабаь дезал цIена а иман долаш а хилар. Цкъа бIаргаейна, бIарга хозьеннаяр аьнна йоалаеш хиннаяц из саг, малий а хьеже, цо йиша шура миштай а хьеже, тIаккха мара деш хиннадац зоахалол, дай малашб, ноанайой малашб – беррига овла хьатахка а техке мара йоалаеш хиннаяц ший цIагIа наьха кхалсаг. Дикача даьна-нанна хьалхашка хьалкхийна йоI во хила йиш яц, хIаьта вочарна хьалхашка кхийнараш дика хинна моттиг а яц. Нагахьа санна ди-

кача цIен тIара саг йоалайойя, йоI-зIамсаг шоайла дашаш а дезаш а хуле, хьалхара дезала Iадат кхоачашхиннарг лархIа мегаргда. Дукха моттигаш хиннай вай кьаманна юкье шоайла ца башаш, ца безаш бола нах вIашагIкхийтта, цхьана баха хайша. Цу тайпара нах цхьана бахаш дукха гац. Нускал долалу ший оамал хьовзае, ше кхаьчача фусамера Iадаташ, цунна чухьа дукхача хана денз этта латта хIамаш леладе лац цунна. Юхера, дезал бохача кхоач. Цудухьа кьаьстта лоархIаме да дезал чIоагIбалара новкъа хьалхара Iадат.

ШоллагIа дезале хиланза даргдоаца Iадат да, Имерза хилар. Из белгало шийца йолаш хила деза нускал а из дIачудахача фусамера кIалхарбараш а. Керда вахар доладеча кхалсага ираз цун метта кIалха доалл. ЦIагIарчарца а, чувенача сагаца а, ший цIен-дава яхачунца а Имерза хила еза кхалсаг. Нагахьа санна маьрцIай сий ца дойя, царех харцахьара цIераш техке, уж бегбоахе; шеко йоацаш да, из кхалсаг хала яха езацарех хилар. Наха езаргьяз из, цунна садетте а. Сона йовзаш яр цхьа кхалсаг, ший маьр-вежарех, маьр-йишех нийса цIи яккхацар цо цIаккха. ХIаранех цар сий лохдеш йола цIераш техкайя, иштта цIи тилляй кхыметтел маьр-наьнах а. Цун мар дийна вацар, бакьда из хиннаваларе, цунга цхьа бийса йоакхийтаргьязар аьнна хет сона маьрцIай коа. Иштта лоархIаме да Имерза хиларца дувзадenna Iадат. Из, сога хаьтгача, Iомаде деза, ишколе бераш ухача хана денз. Цхьан зIамсага ший сесаг йитаяр. ХIана йитай аьнна дIатехкад боккхача наха, гаргарчар. Маьрага цун сий лохдеш дола дош аьнна хиннад вокхо. Цу тайпара дош ала цу кхалсага мегадале, цо кхоана кхы а доккхагIдар аргда. Мара-сесага юкьера лерхIам, эздел дIадалар да из. Цох лерттIа дезал а хургбац цул тIехьагIа, цхьана бахаш цар бIаь шу доаккхе а. Цкъа ийгIа барт, лерттIа меттаотталуц.

Дезала Iадат хинна дIаотта деза, цу дезала ше кхаба могаш хилар. Вешта аьлча, керда хьахинна дезал даь е наьна пенсена бIарахьежаш багIа йиш яц, хIама хьаде ховш а хьаде а хила беза цун доакъашхой. Цхьаккха тайпара Iомаь балха говзал а йоацаш, цхьанна хьа кьахьегаш а воацаш ши саг ваха хайча, царна дукха эшаргда, сога хаьтгача, уж дукха боахалургбац барт-цхьагIо йола дезал санна. Кастта раьза боацаш бIагIарахьежараш, тIаккха яппараш, цул тIехьагIа ларал тIехдаьнна эгIазьахараш а дезал бохар а хургда. Вешта аьлча, кьонача дезала Iадат хинна дIаотта деза кьахьегар. Цкъа моцагIа Наьсарерча ЗАГСе вахар со, газета лаьрхIа йоазув де дагахьа. Дезалаш бохаш, кьасташ моттигаш йий аьнна аз даьча хаттара жоп луш, цигарча болхлоша дийцар сона хIетта хьахинна дезал бохаш моттигаш касткаста нийслуш хиларах. Сона из, дахьа моттиг йоацаш, чIоагIа новкъа хилар, ший дезал болабе, яха дагахьа маьре яха кхалсаг цIенах йохар дуккхача наха цатоам беш, бохам боаккхаш хIама да. Кьаьстта а хала да из цун даьна-нанна. Фу бахьане бохаш бар уж дезалаш? Цунна дола жоп цаI дар: эшараш-дезараш дукха дар, тIадоагIаш дола рузкъа уж кхоачашде таацар, цу тIагIолла хьахулар халахетараш, эгIазьахараш, вIаший тIехбеттамаш. Из кхоачам болаш хулар кьонабараш кьастара. Цудухьа дезалера кьахьегамца дувзадenna Iадат геттара лоархIаме да цIенъюкьера барт, машар, йовхал лораеча даькъе.

Дезала Iадатех да захалаш шоайла дIа-юха лоархIаш хилар. Бакьда цунна юкье йоккха моттиг дIалоацаш да эзде-ла дакъа. Масала, саг маьре яхачул тIехьагIа, йолагахьара захалаш чубеххалца, цига ахар гIалат лоархIаш дар, со зIамига волча хана. Цкъа захалаш чубийха, царна хьалха лаьрххIа бийнача устагIан корта-накха баххьалца цу кхалсага воша е да, кхыметтел тайпан саг цига ваха бокьо йолаш вацар. Маьреяхар гучаяккха цунга хьара кхалнах бахккалца е из ше даьцIа яххалца цига чуаха бокьо яцар кхалнаьха а. Нагахьа йоагIе а, наIарга саг вайте дIа а йийхе, шоай йоI-йишийца кьамаьл дийя дIайодар. Iадат дар из, дезала Iадат. Цул тIехьагIа а каст-каста маьре яха кхалсаг йолча чулелхар эзделца дацар. Нагахьа хьоашалгIа вар деза а сий долаш а лоархIар. Хьалххе хоам а бийя воагIар маьре яха йиша е йоI йолча воагIа захал, цу кIалхарбараш цунна гулакх де, бехк хургбоацача тайпара из тIаэца кийчлургболаш. ЦIаккха дицлуц сона бера хана сайна дайна цу тайпара хIама, моттиг.

Буро кIалха дар из. Дзорта-наькъанцига хьоашалгIа ваха волаш, цига хоам бера цу коа маьре йолаш, сона ховш 7 бер долаш йолча кхалсага Шафилата воша хьоашалгIа воагIа, аьнна. Цу юртарча Гаьгенаькъан вар из, Бухари яхаш цIи а йолаш. Цунна дизза вайнаьха гулакх де оарцагIбаьлар цу боккхача дезала да Йоакьаб а цун фусаманана а, кхийнарех дола бераш а. Шу оттадарал совгIа, цига бера каьхата пандар, из локхаргбола саг белгалвир, шун тIа багIарашта ловзар оттаде а мехкарий тIабоалабе а лаьрхIар. Цу коарча эггара зIамагIа долча бера а тIехьа метта тIа дар: «Тховсара вайцига Бухари воагIа!» Цу дешашца бар боарам

боаццаш бола наьна-вешийцара безам, цар шоай нана а ноа-нахой лархлар. Бийса дикка ях-халца доккха ловзар лаьттар Буро кIалха цу бус, зIамигачун а воккхачун а самукъадолаш. Дезала Iадат да из, наггахьа мара воагIаш воаца бехке хьа-ша лархлар, цун гIулакхага хьа-жар а цунна товр дар а. ХIанз мичахьа дайнад шоана, бок-кха дезал а болаш, маьре а яха яхача кхалсага воша хьоашалгIа воагIар аьнна, цу тайпара цIай оттадеш? Укх тIехьарча ах бIаь шера сона-м дайнадац цу тай-пара хIама цхьаькха. Гаргалол мерзьяр санна хIама да из, шак-кха оагIув раьза а ю, чIоагI а ю цу тайпарча моттиго. Из дезала Iадат геттара эсалча боарам тIа IотIадигад таханарча вай кьа-ман наха.

Дезала Iадат да, хьачуенача кхалсага а цу фусамерча маIача сага а кьабенна шоай да-нана лархлар. Вайна ховш ма хиллара, массаболча дезала юкье дика латташ хIама дац из а. ЗIамига волаш, низ боацаш волча хана, из воI лелаваь боккхий нах ба уж. ХIанз цунга я арIа уж ле-лабе а кхаба а. Вешта аьлча, дIадала дезаш дола декхар да из, гIалгIай Iадат да из. Укхаза дагадох сона цхьа шира дувцар. Цхьа зIамига саг лелаш хиннав тускар гиделла, цу чу йоккха саг хоаяь. Ше санна болча ка-гийча наха хаяттад цунга:

- Фу тускар да хьона гидроал-лар, малий хьа цу чу ягIар?

- Ер са нана я, - аьнна, жоп деннад зIамигача сага.

- Сенна хоаяьй Iа из тускар чу, ги фу де еллай Iа из? – хаят-тад новкьосташа тхьовра мо.

- Со зIамига волча хана, са низ боацача хана иштта со ту-скар чу хоаваь, гивелла лела-ваьв укхо. ХIанз сай декхар дIалуш ва со, - аьннад цу дика-ча воIа.

Со фу ала гIерт аьлча, дицде мегаргдац дезале эггара чIоагIарIа лоархIаш, леладеш а сий деш а хинна боккхагIбараш лархIара Iадат.

Хала хете а, теша хала дола хIамаш нийслу цу давкье вай вахаре, вай кьаманна юкье. Цкьа моагIа дийдар сона, цар тайпан цIераш аз йоахаргьяц, воIи нуси шоай кьаенна нана кьабеннача наьха цIагIа дIачу а енна, доазол арахьа ха яккха дIабахабар, яхаш. Из йоккха саг дог даьтIа яллал хIама да цу воIа а несо а даьр. ГIалгIай дезала меттел, цхьаккха кьа-ман дезала а хуле тамаш я цу тайпара ийрча Iадат. Кьахетам дIабаьннача наха мара дергдац из санна дола хIама. Из мо хIама цкьа дIахезача, бIаьшерашка диц ца луш дахаш хул, вахаре нийслуш дола во масал санна, наьха дегаш кхоардадеш. Ту-скар чу нана хоаяь лийннар дика воI хиннавале, нана кьа-беннача наьха цIагIа дIаеннар, цхьанна тайпара бактве йиш йоацаш, во саг хиннав. Фу дергдар-хьогI цо итташ шераш доахаш метта алла езаш дола лазар цох кхийттадаларе? Каст-каста хоз сона дуккха шераш доахаш шоай цIагIа метта улла-ча унахочунга берага санна хьо-жаш, цар гIулакх деш, бIагIара

ца хьожаш чакхбаьнна нах ба оалаш. Уж, сона хеташ, ялсмале яьккха баьнна нах ба. Цар шоай маьр-наьна, маьр-даь деча беса, Дала сий долда цар!

Дезала Iадат дувзаденна хул вайцара кьаьста бактду-нен чу дIабахача нахаца а. Ма-сала, байнача наьха сий дар, цар каш тIа водаш хилар, тоаде дезе тоадар, кулг тохар юхеби-сарий декхар да. Цхьабола нах хIара пIаьраска дийнахьа шоай даь е наьна боарза тIа болх, царна маьл кхайкабу, уж Даь-лагара бех шоай дуIашца. ХIара пIаьраска дийнахьа вIаштIехьа ца доале; бетта, шин бетта цкьа мукьагIа кхоачарча наьха зера-те ваха веза. Цкьаза кулг тоха дезаш, тоае езаш моттигаш хул. Шолжа-ГIалий тIа цхьа ха яь-ккха (10 шу), цигара цIавеча тхоай даь-нана, даь-да дIабехка боахкача Алтий-Юртарча ка-шамашка вахар со. Цар чур-ташта юхе тIаяла йолаенна-яр кIотаргаш. Цигара цIавена, веший кIаьнк уллуваьккха, диг-херх ийца юавахар тхо-шиь, дикка кьахьийга уж дIаяха вIаштIехьадаьлар тха цу наькьа. Цхьаькха цхьа масал да. Тха веший зIамига долаш денна ши бер доаллар цу кашамашка, ше дийна волаш веший кхий-надацар царна чурташ догIа; дахчандараш талхаш, каста дIадалар кхерам болаш дар. Цу шинна бера бетонах зIамига чурташ даь, уж IодегIар оаха. Юхебисараш ба царга хьажа безараш, нийсагIа аьлча деза-ла тIадожадаь Iадат да из, вай дай из лорадеш, кхоачашдеш, кIал ца дуташ хьа а баькхаб. Из моттиг дезалашта а кьаманна а чIоагIа лоархIаме йолга кхе-тадаьча Гуцаранаькьан Мика-ила цу оагIонца вай мехка хьа-даьр доккха Iаламат а ниймат а да. Берригача мехка Iадат а даь дIаоттадир цо бусалба наьха а кераста наьха а ГIалгIайчен лаьттараш кашамаш тоадара гIулакх. Хетаргахьа, цох цунна боккха маьл хургба Даьлагахьа-ра, нахагахьара цунна оалаш латта баркал-м чот яь варгвоа-цаш да.

Нагахьа санна керда хьа-хиннача дезала тIехье хьайо-лалойя, укхаза леладе деза де-зала Iадаташ кхы тIа совдоал, тIакхет. Эггара хьалха царех да цIи тиллара Iадат. Берах туллаш йола цIи сихвенна тилла мегар-гьяц, эггара хьалха метта бухье хьаенар а тилла мегаргьяц. Уйла яь де дезаш хIама да из, хIана аьлча из цIи тIатохаш вола саг цунца ваха везаш ва, ше дунен тIа мел йоаккхача хана. ХIара цIи ший маIан долаш, лерхIам болаш я, цхьачарца дувзаденна да беркат, вокхарца хозал, наха везар, иштта кхы дIахо а. Маса-ла, Мухьаммад хеставер яхил-га да. Мухтар – хержар, СаIид – аьла, Аза – сатедар, Лейла – бийса, и. кх. дI. Бера шийна из цIи лелае эхь хетаргдоацаш, цунна цох дегарIоз хургIо-лаш хила еза туллаш йола цIи. ДукхагIа йолча хана; цIихезача, халкьа, мехка, дуненна бовзача наьха цIераш техк шоай берех, уж царна тара хиларга сатувсаш а цу дикача нахах бола дагало-аттам дийна лоаттабар а духьа.

Укх тIехьарча хана, кьаьстта еза хеташ, йоккха хеташ техк Мухьаммад Пайхамара (с.I.c.) цIи. 90-ча шерашка вай респу-блике венавар Россес гIорваьнна воззаш вола иллиалархо, ком-позитор Лоза Юрий. «Наьсарен оаз» яхача газета цунгара ин-тервью эцаш, аз хаяттар:

- ГIалгIай мехка эггара чIоагIарIа хьона тамашийна хийттар фу дар?

- Мухьаммад яха цIи лелаю нах сов дукха хилар дар, - аьлар Лозас.

Шоай дезал дин чухьа болаш, иман долаш хьалкхер дезаш болча наха техкаш цIи я из, шоай тIехье иштта кхер дезаш ба дукхагIа бола гIалгIай, цуду-хьа из цIи а яьржа лел вай кьа-манна юкье.

Иштта укх тIехьарча хана геттара яьржа хиннай, вай кьа-ман юкье меттел, ерригача Кав-казе а Муслим, Рашид, Инди-ра яха цIераш, из хIана нийс-деннад, мичара хьадоагIаш да вайна массарна ховш да, цуду-хьа цох лаьца дувцаш ха йоаер-гьяц аз. Лоацца аргда, цIи тил-лара Iадат чIоагIа лоархIаш хиннад дезала юкье хьалха а тIехьа а.

ТIехье сиха хьа а хул, сиха хьал а кхув. Кхувш боагIарашта довза деза Iадаташ, кьаьстта дезалца дувзаденнараш, дукха а лоархIаме а да; хIана аьлча сага керттерча оамалашта лард йоллаш йола заман юкь я из. Кьаьстта а дезалера эздeл Iомаде деза царна эггара хьал-ха. Масала, даь сий мишта де деза: чуваьлча хьалгIовттар, цул магIабаьнна Iоцаховшар, из доагIаш да шун тIа барIача хана а. Цхьаболча наха лоархI, даьца хIама даа Iоховшар эздeлца дац, аьле. Наьха нах болча даьца цхьан истола тIа хIама даа Iохар да а дац эздeлца. Бакьда сона дагадоагIа духхьал чура дезал мара саг воацаш нийс-лойя, даьца хIама даа Iоховшар во лаьрхIадац, яьха. Амма цу шун тIа а ший эздeл леладе деза хIара дезалхочо, цу тIа да вагIилга ховш. Цкьа Сурхо тIа ваьхача (из воаца тоьал ха я), кьоаночунца Овшанаькьан Iаддал-Мажитаца кьамаьл дир аз дезала Iадатех лаьца. Цо дий-цачох, шоай дезале Iадат хинна дIаэттадар аьлар цо, Iуйрийна даь Iуйре дика ювцар, коара аравоалаш ше хилча, малагIча гIулакха вода даьга дIаалар, коа хьем боаццаш де дезаш гIулакх дий цунга хаттар, сарахьа е бус цIенах кхийтача, ший юхь даьна бIарагьяйта, цун бийса даькьала йиййца мара Iоцавижар. Иштта хул даь-наьна юхь йола тIехье. Уж хIамаш дIахьалхадаха деза боккхагIчар, никь хьеха беза, цу новкьа нийса дIаваха, юхава Iомаве веза. Цкьа тха отара кIалха бIы белла-бар чIагараша. Аьхки, царца са а кьердалуш, дукха уж зувш ваьгIар со; кIеззига йок-кха хинна кIоригаш бIенара араяла, гIовтта цар мишта Iомаю хьежаш. Царна хьал-хадаьле дIахьехаш, Iоежар гIатталца сабар деш, бокьон-ца сага ший бер кхедеча тай-пара Iомадора цар кхувш дола оалхазараш. Иштта да сага

Iадат а, воккхагIвар декхарий-ла ва кхувш воагIар когаш тIа чIоагIа ураоттаве.

Цул тIехьагIа дезала Iадат хинна дIаотта дезар да, дешар, сискал яа, из хьаяккха бер Iомадар. Цу гIулакха деша деза. ЛоархIамерча дезалерча Iадатех цаI да из, хIана аьлча кIезигагIа дале 11-16 шу ха йоаю дезалхочо дешаш, дIахо ший бахьа безача наькьа маIан Iомадеш, довзаш. Бакьда цхьа-болча даьша-ноаноша мела дитад из Iадат, цудухьа дуккха бераш дешарца уйла йоацаш чакхдоал, ишколе мел йоаккха-ча ханах, дIахо баха а лела а хала хул царна из бахьан долаш. Кхоачам боллаш из лоархIаре, тIахьожам цIагIа лоаттаборе, толамаш дикка эргаш, тIехьале кхыча беса йолаш хургдар.

Иштта дезала Iадаташта чудоагIа бера тIера Iакьат дар, гIурба дар, мархий сахь дак-кхар, ламаз Iомадар. Уж хIамаш хIара пIаьраска бус хьадувцаш латт вай телевидене гIолла, цу-духьа цар тIа соцаргвац со.

Юххера, сога хаяттача дезала Iадатех лоархIамечарех цаI да, кхелха саг, тIехьа хоза гIулакх даь, тIеххьара накьаваккхар. Из фу яхилга да аьлча, дийна волча хана цунна шийна бакт-хьа хийттача беса из дIаволлар да. Укх тIехьарча хана каст-каста хаза йиш я таьзеташка кьовсамаш увтт яха кьамаьл. Цхьачар иштта волла веза, вок-хар вешта волла веза яхаш дола хабараш да уж. Цу таь-зета ца латташ цхьабола нах дIаиха а моттигаш я, цига лела-дер нийса ца хеташ. ХIара сага баскет хила деза, зIамига вале а воккха вале а, цу тIа яздаьча беса дIаволла веза саг, шоашка-ра хIамаш тIа ца детташ, вен-начо яьхар хувца ца гIерташ. Цудухьа укхаза таьзета лат-тача наха юкье вас яла хIама дац, из каьхата тIа IотIадиллача тайпара дIаволлар мара. Сона дагадоагIа, са 12 шу даьнна-ча хана денз, моллага яздайта, тха даь-дас ший КьорIа чудоал-лача тIорме чу леладеш баскет дар. Воккха саг дIаваьнначул тIехьагIа дайра из, хIанз цхьаьк-ха баскет да аз оттадаь, се дIа мишта веллача бактхьа ва дувцаш. Цхьан сага бокьо яц цу тIара лорзагIаьнна, аз аьнна-раш хувца, яздаьча беса кхоа-чашде дезаш хIамаш да аз бел-галдаьраш. Цудухьа хIара сага баскет а хила деза, цунга хьеж-жа из дIаволла а веза.

Иштта саг дIаваьлча лела-де дезаш кхьидола а дезала Iадаташ да. Масала, бусалба IаьдалагIа цох фу аьннад хац сона, бакьда гIалгIай кьаман шира Iадат да, да ваьхача коа зIамагIвар виса везаш.

Уж хIамаш довзаш а нийса леладеш а болча наха юкье кьовсамаш, халахетараш хург-дац аьнна хет сона цIаккха а, хIана аьлча бIаьш шераш-ка этта, чIоагIденна дезала Iадаташ да уж.

Аз укх йоазонна юкье шед-дола вай дика Iадат чулаьцад аьлча нийса хургдац, цудухьа цу хьакьехьа шоашта хетар ала ловраш из кьамаьл дIаходахьа хьех оаха. Язде тхога.

ГIалгIай мехка кхадж тоссаргба, тоае еза юкъяра моттигаш хоржаш

Аькхенаькьан Марем

ГIалгIай мехка, бекар-га бетта 24-ча дийнахьа денз, кхадж тасса бола-лургба хьатIадоагIача шера тоае еза юкъя-ра моттигаш хоржаш. Из болх дIахьош ба; «Дика шахьара хьалаш хьак-холлар» яха федераль-ни, «Ваха хьалаш» яха кьаман программаш кхо-ачашьеш.

ДIадахача шера, ре-спублике 23 моттиг тоаяь яьлар, цу юкье ерригача юр-ташкара сквераш, паркаш, урамаш, ковнаш а долаш.

«Из кхадж тассара болх дIабахьа доккха новкьостал ду волонтёраша.

ДIадахача шера 800 совгIа лоIамхо новкьо-стал деш хилар бахархошта кхадж тасса, доазонаш хар-жара йола бокьонаш йов-зийтар», - аьлар ГIалгIай Ре-спубликан кулгалхочо Ке-ламатанаькьан Махьмуд-Iаьлас.

Кхадж тассара наькьо хьахоржаргда тоаде деза доазонаш, уж юкьеодоала-дергда 2026 шера тоаде-чарна.

Хьунаш меттаоттаяра болх дIаболабе лерхI, ахкан хьалхарча бетта

Йовлой Ясмина

50 гектар долча доазон тIа хьунаш меттаоттая-ра бола болх дIахьоргба вай мехка, ахкан хьал-харча бетта. «Хьунаш ло-раяр» яхача федеральни проектагIа гIолла «Рос-хьулораяр» яхача фили-ала дIахьоргба из болх. Из хоам «Сердалога» бир Iалама гIулакхех йолча министерствос.

«Хьу йоаца моттигаш лак-хера зувш, аренашка болх дIахьош хургба цу оагIон кьахьегамхой. Хьун, ареный хьал ма дарра довзаргдо-лаш дIахьош лоархIаме болх ба из», - йоах хоамо.

Керттердар - хьунаш мет-таоттае еза доазош белгал-дар. Карарча хана из болх чакхбаккха эшаш йола кийчо-еш ба филиала кьахьегам-хой. Ахкан хьалхарча бетта-гара ахкан тIехьарча беттага кхаччалца, дIабахьа безаш ба из болх.

«Къонабарий мохк» яхача программе дехар чудала кийчлуш я вай республика

Гаягенаъкъан Мартина

Республикерча кагирхой моттигашта «Къонабарий мохк» яхача программа проект кийчеш ба мехка. Форсайт-сессии дӀахьоча кагирхой ЦӀенна кулгалдеш волча Ведажананъкъан Заурбека дийцар, шоай тоабо дӀабахьа лерхӀача балхах. Из хоам «Сердалога» бир къахьегам гӀулакхех йолча министрстве.

«Магаса гулбелар юкъара болх бераш, студенташ, пхьараш, журналисташ, иштта кхыбола болхлой. Цар хиннача кхетачен доакъахоша дехара юкъе чуоттади-ча бакъахьа хургдарех дийцар цига. Нагахьа тӀахьожам болхлоша деррига могийташ хуле, 2026-ча шера вай республике йоаржаергя проект», - дийцар тха газетага. Дика доаржадеш дийцар кагирхоша болх бе керда моттигаш тӀалашьрах, иштта дешара оагӀонца, кагирхой вахаре лоархӀаме дарах юкъе-доаладарех.

«ХӀама тоадергдараш юкъелаца деза вай, хӀаьта кагирхой моттигаш цу гӀулакхе гӀо деш хила еза», - белгалдир кагирхой политикахи туризмахи йолча министерствон хьалхалаттача Малсагананъкъан Адама.

Магаса бахархоша дийхар, № 4 йолча цӀагӀара тӀоадал дӀаяккхар

Йовлой Ясмина

Озананъкъан Салмана цӀерах болча урам тӀарча № 4 йолча цӀен бахархоша, дукха ха хьалха тӀаювлаш йола тӀоадал дӀаяккхар дийхар администрацегара. Из хоам «Сердалога» бир шахьара администраце болхлоша.

«ЦӀен подвалашка хий чуухаргдоацаш, гонахьа бетон йилла еза, аьнна, лаьрхӀар кхетаче. Шахьара даь декхарах кхоачашдеш вола Тиймарзананъкъан Муса ше ваха хилар цу моттигага хьажа. ЦӀен ков хоза лостам болаш долга зийра цо, бакъда белгалдир цу коара кхоачамбоацараш а.

Йоккха юкъ ялалехь, из гӀулакх тоадергда шоаш аьнна къамаьл дир мэра бахархошка», - йоах хоам. Ца говш, дӀаболабе безаш ба из болх.

Белам а белхам а

Меттаца деча стилистически гӀалатий хьакъехьа

Гарчакхананъкъан Сали

Вай бувцаш бола мотт а деш дола йоазув а чӀоагӀа лоралуш де деза, нагахьа санна уж кхыча нахага кхоачаш дале, царна латкъа тарлуш, мотт харцахьа йоабеш дале. ГӀалаташ сага бувцача меттаца, йоазонца дукха а тайп-тайпара а хила тарлу. Царех да орфографе, пунктуаци, дошкхоллара, грамматически. Амма тахан са безам ба газет дешарий теркам стилистически гӀалаташта тӀаоза. Уж а кӀезига нийслуц дийшача, йоазув де ховш болча наьха меттаца, масала, йоазонхой, журналистий кхолламашка, къаьстга а дукха нийслу уж мотт йоабеш боагӀача ишколай дешархоша деча йоазон балхашка: сочиненешка, изложенешка.

Каст-каста нийслучарех да, мотт дӀабувцача хана дергдоаца гӀалаташ йоазув де йохайча чакхдоалаш хилар. Вешта аьлча, аз кхетадечох, бувцаш бола мотт дуккха дикагӀа хов вайна, деча йоазонал. Цунна ший бахьанаш а да. Цкъадале, бувца мотт дуккха къаьнагӀа ба, тахан къона да аьле белгалдоакхача вай йоазонал. ШозлагӀадале, мотт массане а бувц хӀара дийнахьа, йоазув дераш геттара кӀезига ба. КхозлагӀадале, книжкаш гӀалат доацаш яздерий а уж дешарий а таьрахь геттара кӀезигденнад. Кхы дӀабӀаьхбе йиш яр бахьаний мугӀ. Дукха дувцачул дикагӀа да, белгалларча масалаш тӀа вай сайцача. Бакъда цкъа хьалхаргӀа вай белгалдергда шуца масса тайпа а малагӀа тайпаш а да стилистически гӀалаташ, малагӀаш нийслу царех дукхагӀа вай къаман йоазонна юкъе.

Стилистически гӀалаташ пхе тайпара хила йиш йолаш да. Царна чудоагӀа дош харцахьарча маӀане леладар: вӀаший тӀехь-тӀехьа цхьатарра маӀанаш дола дешаш доаладар; хӀама хозде бенна из ийрчадакхар; ший лела йиш йоацача стиле дош леладар; вӀаший тара овлаш

дола, цхьатарра дека дешаш калама юкъекхувлаш хилар. ГӀалгӀай меттаца болх беча наха дукхагӀа дувлийтарашта юкъе дерригаш а да, амма нонагӀа нийслу дош ший маӀане доацаш, кхыча маӀане юкъе-доаладар (дош харцахьа леладар), шоллагӀадараш – бувцача метта стилаца лела дешаш публицистически стиланна юкъекхувлар.

Масала, вай йоазув деш доахк газета е журнала, радионна е телевиденена лаьрхӀа. Из йоазув хила деза публицистий, вешта аьлча, журналистий меттаца даь. Цу тайпара йоазув вай деча хана, бувцача метта юкъера дешаш цунна юкъе-хьахьа йиш яц. Къахьегамхоша болх дика беш хилар хьахьокха йиш я шин тайпара: а) **Ма даггара къахьегаш боахкар юртара гӀишлонхой;** б) **Хьинаре къахьегаш боахкар юртара гӀишлонхой.** Хьалхара калам ала йиш я бувцача метта юкъе, хӀана аьлча из цу стила чуйоагӀаш я; шоллагӀгьар лелае мегаргья публициста йоазонна юкъе, цунца дужаш да цу юкъе мел дола дош. Иштта башхало я бувцача меттаи журналиста меттаи юкъе.

Дувц вай кхыча гӀалатех. Цкъа газета тӀа даккха кийчдеча йоазонна юкъе дар укх тайпара дешаш: **«ЦӀагӀа леладу хьайбаш».** Эрсий меттала из фу яхилга да хьежар со цун юхьанцарча йоазон тӀа. **«Домашние животные»** яздаьдар эрсий меттала. Таржам даьча сага хьаьй цох калька, наьна меттал из мишта оал уйла ца еш. ГӀалгӀай меттала царех коа тӀара хьайбаш оал. Цудухьа цох хьахиннадар харцахьара маӀан а белам баккха хӀама а.

Цхьан предложенена чухьа вӀаший тара дола е цхьа маӀан дола шиь а кхы дукхагӀа а дешаш хилча, цар ийрчадоаккх шо ала гӀерташ дола хӀама. Цкъа укх тайпара йоазув дийшар аз: **«Республикера спорт йоаржаеш къахьийгараш бовзийтар берашта, Даь ди дездеча дийнахьа».** Калама шоллагӀча даькъа юкъе шозза да «ди, дийнахьа» яха дешаш. Цар йоаю предложене хозал, бакъахьа хилар. Из

нийсагӀа екаргьяр иштта аьннадаларе: **«Республикера спорт йоаржаеш къахьийгараш бовзийтар берашта, Даь ди дездеча хана».**

Каст-каста нийслучарех я, дош ший маӀане доацаш, харцахьарча маӀане юкъе-доаладаь моттигаш. Дукха ха йоацаш, укх тайпара калам йийшар аз: **«Шахьаре-ра цӀено, лостам бохаберашта дукхала къовсам лостабеш я Наьсарера администраци».** Хеталу, цу юкъе ер ма дий ала гӀалат доацаш санна, бакъда хӀара деша маӀан вай теркалдича, **«бохаберашта»** яха дош нийсача маӀане юкъе-доаладаьдац укхаза. Яь латта цӀено йохае йиш яц, йохае йиш я пхьегӀа, машин, кхыйола кулга хоалуш йола хӀама; цӀено а лостам а толхабе йиш я, моттиг бӀехье йиш я. Цох тара да укхазе вайна гу гӀалат а: **«Профсоюзий болхлой латт къахьегамхой хьашт лорадеча хьалха, уж тӀехьахьож балха моттиге цар бокъонаш йохаеш цахилий-тара...»** Бокъонаш а йиш яц йохае, толхае йиш я. **«ТӀехьахьож»** яхача деша когаметта хозагӀа товргдолаш санна хет «тӀахьож» яха дош. Цу тайпара гӀалат далийтадар укх предложенена чухьа а: **«50% кхоачаш мурьенна латт турбаш».** Укх юкъе **«мурьенна»** яха дош вӀалла

товш дац, мурьяла йиш я га, дахча, дахчах яь хӀама. Турбаш мукхьяа е йоахкаяла йиш я.

Ер калам ешача хана: **«АстагӀируллахӀ!»** - аьлар аз. Цунна тӀехьа аркъалваха велалуш. «Ма тамашийна хӀама да ер!» - аьнна хийтар сона. Еш вай из: **«Аьлтий-Юртарча хий гулдара йолча моттига гонахьа карт яь».** Цу йоазоно шекваьккха, хьаелл аз цун эрсий метталара вариант. Цига яздаьд: **«В Ингушетии завершена модернизация Альтиевского водозабора».** Вешта аьлча, **«водозабор»** яхача дешах аьннад «карт яь». Мишта йергва, цох вела ца луш? Оалаш ма хиллара, белам а белхам а цхьана болаш моттиг я из. Цох дӀатоха мегаргӀолаш я ер калам а: **«Александр II яхача императора гӀалгӀай говрий бӀуна 1877-1878 шерашка туркашта дукхала тӀом барах енна байракх».** Из бӀу духьал говрех латташ хиннаб, тӀа дошлой а боацаш? Цу тайпара хаттар отт из йоазув йудийшача. **Говрий бӀуна** енна хиннаяц из байракх, **дошлой бӀуна** енна хиннай.

Метта хозал лорае безам бале, кӀеззига уйла а яь, вай къамо мишта оал-те цу тайпара хӀама теркал а даь, де деза вай воаш деш дола йоазош.

«Мотт бувцар - филологи Юмаяра оагӀув санна» яха семинар хилар ИнгГУ

Гаягенаъкъан Мартина

Меттаца дувзадена лоархӀамедараш тахкара тӀехьа семинар дӀахьош хилар паччахьалкхен университетте. Из хоам «Сердалога» бир цу гӀулакха хьалхаэттараша.

«Эрсий метта кафедра доцент йолча Булгучананъкъан Саграта студенташца дийцар тахан наха юкъе лебеш бола мотт мишта хила беза, иштта таханарча бӀаьшере латташ дола меттацара кхоачамбоацараш теркалдир», - йоах хоам.

ШоллагӀча курсе дешаш болча студенташа цу оагӀонцарча балхах шоаш язъьа докладаш йовзийтар кхетаче.

Къонахий боврца, мехка хлама клалдус

Укх деношка вайцара къаьстар Малсаганаькъан Арсмака Арсмак

Гарчакханаькъан Сали

Гюрваьннача гIалгIай Илманхочо Дахкилганаькъан ИбрахIима каст-каста хьоахадеш дар, «къонахий мехка блоагий да» аьле. Цун малан кхетаде хала дацар, хIана аьлча цар хьаькьало, эздело, дена-ло, камоаршало, дегIацарча гIулакхо хьалкхоабаш, царца низ болаш латт моллагIа мохк. Цу тайпарча къонахех цаI вар укх деношка гIалгIай къаманцара къаьста, цун визза воI хинна 93-ча шера чухьа сеца Малсаганаькъан Арсмака Арсмак. Бера хана денз из гуш, цо кулгал деча заводах хьадувла беркат довзаш хьалкхийнав со. Цудухьа къаьстта хала да из вайна юкьера дIавахар. Цу тайпара нах, сога хаьттача, Iоажал йоацаш ба, хIана аьлча гIалгIай мохк мел латтача хана, цун цIи йицлургьац, къаман атта йоацача хана мохк кхаьбача сага цIи санна хьехаергья из къаьхьама класс хьахилар, мехка истори довзаш болча наха.

ХIетта вай Сибрера цIадахкийтача хана, болх бе, дезалаш кхаба моттиг йоацача заман чухьа эзар совгIа сага къаьхьегаргдола йоккха завод хьалгье йолайир Наьсарен малхбузен оагIорахьа, 1959 шера болх бе волавелар цун тхов кIалха къаьхьегаргдола, кулгал дергдола саг, из вар къаьхьама пхьоаллен хьалхара директор а хинна дIаоттаргвола Малсаганаькъан Арсмак. ДIахо дIайодача хана, дуненна йовзаш хургья массийтта километр мара йоацача Наьсарера «Электроинструмент» оала завод. ТIехьагIо цунна лургья гIалгIай Гюрваьннача революционер Iоахарганаькъан Папура цIи. Къонача директора шийна гонахьа гулбир хIанззе а хьаькьалца белгалбаьнна къаман дикагIа бола нах. Сона дагадоагIаш, цига къаьхьегаш хилар моллагIа йоккхаца моттига доал дулургдолаш хинна нах: Албохчанаькъан Ахьмад, Iарчакханаькъан Къамбулат, Гаьгенаькъан Бахьаудин, Таймасханаькъан Хаьжмурд, Местой Хьасан, Тиймарзанаькъан Башир, кхы дуккхабараш. Завод хьалгье а чIоагIенна дIаоттача а хьинаре дакъа лоацаш хиннабар Москвера, Ленинградера, Дона-тIарча-Ростовера, Вильнюсера, Выборгера, Ярославлера, кхыча шахьарашкара нах.

1962 шера тов бетта 30 дийнахьа хьалгьяь яьлар эггара хьалхара машинаш хьаеш йола къаман пхьоалле. Токаца болх беш, цу хана дунено кьердаш дола бурош дар цига хьадеш хинна-реш.

Тахан мо дагайоагIа завода наIарга хинна стенд, цу тIа белгалбаьккхабар, карта тIа белгалбоаккхача тайпара, гIалгIаша хьадаь бурош дIакхухьйташ бола дунен 33 мохк. Царна юкье яр гетгара дегIадаьхкача докхача мехкий цIераш: Германи

Демократически Республика, Венгри, Болгари, Польша, Вьетнам, Канада, Франци, Норвеги, Финлянди, Монголи, царех тарра кхыяраш.

ХIара Iуйрийна тоттаденна къаьхьегаш йолча моттигагахьа додаш хулар Наьсарера адам. Из цу хана юрт яр, кхы а пхи шу даьлча мара хилац цох шахьар. Цунна из цIи ялара керттера бахьан дар аьнна хет сона укхаза болх беш хинна йоккха пхьоалле. Шахьар тIарча наха сискал яа моттиг хинна ца Iеш, дуккхача юрташкара нах тIакхувлар укхаза болх бе йоккхача а зIамигача а автобусашца. Вешта аьлча, хьаькьал долча сага кулгал а деш, дегIаухаш яр завод, цун къаьхьама класс, цунца цьхана хьахулаш йоагIар Наьсаре эггара хозагIа йола заводской кхале оала моттиг.

гIалгIай къаьхьама класс дегIайоагIаца хьинаре дакъа лаьца саг вар Малсаганаькъан Арсмак, цо нийса кулгал деш хьаьбоагIаца наха хетадаь докхий а зIамига а литературан йоазош кхолладеннадар. Къаьстта а укхаза хьоахае лов воккхача журналиста а говзача йоазонхо а Малсаганаькъан Шимоахий Ахьмада язъаь «Даим хало ловш вола саг» яха роман. Духхьал къа мишта хьае деза Iема Iацар болхлой шоай хьакимгара, цунгара Iомаде йиш яр эздел, наьха мотт ховш хилар, гIулакхаца хилар, иштта кхы дуккхадараш.

Цо кулгал а деш, дукха дика хьалаш хьакхеллар къаьхьама наьсархошта а вIалла заводе болх беш боацача наха а. Хьахила йолаелар тикаш. ВIаший юххе цьхан тхов кIалха яр кхача бохка, боахаме эшараш, цIагIа леладу хиланза даргдоаца товараш доккаш йола кхоь тика. Болхлой берашта лаьрхIа хьайир берий беш, Наьсарера профилактикий, Iарамхера дача яр къаьхьамахой салаIа баха йиш йолаш, ший хана цига салоIаш хиннавар Калинин Михаил Иванович - СССР ВЦИКа, ЦИКа, СССР Лакхехьарча Совета Президиума председаь. Завода цоташ а цун къаьхьамахошта а хьалдир тахан нах бахаш дола вIаштIара даь 5 гIат дола ценош, завода подвала чура дIайолаелар ала мегаргда къаман спорт, деррига дийца варгвац. Завод низ кхоачаш яр Сухумерча «Сухумприбор», Нальчикерча «Севкавэлектротрибор», Буро тIарча ОЗАТЭ,

Шолжа-ГIалий тIарча «Электроприбор» яхача къаьхьама пхьоалленашца яхь лелае. Цо ден-бус арахецар юххьанца 2 эзар бурув, 120 гIишлонхой балхаш ду машин. Сага шийна тIехьа йита лар я из, Малсаганаькъан Арсмак ший къаманна йитар йоккха тIехьале яр.

БIаьш бола нах деша ихар, балха говзалаш Iомае, царех цьхабарех хьакимаш а хилар тIехьа тIайоагIаца хана. Масала, завода болхлочох Дзармотанаькъан Мусайх СССР Лакхехьарча Совета депутат хилар, Халгуев (Хьулахой) ТIахIира делар ВЛКСМ ЦК «Пхьар-дошо кулгаш» яха хьарак, цул тIехьагIа цох а хилар СССР Лакхехьарча Совета депутат. ВЛКСМ XIX съезде дакъа лаьцар Торенаькъан Бахьаудина, Къаьхьама ЦIеча Байракха орден енна вар НГИАССР Лакхехьарча Совета депутат, республикан Гюрваьнна машинаштер яха цIи лелаь слесарь-лекальщик Котанаькъан Ахьмад, НГИАССР Лакхехьарча Совета депутат, СССР профсоюзий XVII съезда балха юкье дакъа лаьца яр Султиганаькъан Насапхан, кхыбараш.

Малсаганаькъан Арсмак цунна керте мел латтача хана, завод даим тоалора, хьаеллар керда цехаш, караерзайора керда хIамаш, арахецаца гIирсий дукхал дегIаухар.

Массехк дош ала ловргдар цу тайпара эздий а къаман наьхьаьнна а саг хьаьаьннача цIенах лаьца. Арсмак даь-да хиннав Малсаганаькъан АртагIа. Эрсийтуркий тIом болча хана Балканашка майрал гойтарах, цунна денна хиннад милице прапорщик яха чин. АртагIа къонгаш хиннаб, сона ховш, Оарцхо, Сосаркъа, Арсмак. Хьалхарвар Воронежера тIема училище яккха, артиллерист хиннав, пачахьа заман эскара ротмистр хиннав из. Бакьда гIалгIашта из дукхагIа возз Гюрваьнна йоазонхо-драматург санна. Цо язъаь «Салихьат», «Кердаца наькъ тIа» (из цо Малсаганаькъан Дошлакьийца цьхана язъаьй) яха пьесаш тахан вай ишколшкарча 9-ча классе Iомаеш я. Сосаркъа, советий Iаьдал даьлча, Ингалсий мехка дIавахав, из йоазонхочун говзал йолаш хин-

нав, цо кхелла да «ЖоажагIатен гIайренаш» («Адские острова») яха йоазув. ХIаьта АртагIа кхоалагIаца виий цIи Арсмак хиннай, из ва вай вувцача заводу директора да. Даь а виий а (нагахьа мара нийслуш хIама дац из гIалгIашта юкье) цьхатарра цIераш хиннай. ВоккхагIа волча Арсмаках дувцаш, пайда эцаргба аз Русин Василий Федоровича яздаьча «Са нохчашца а гIалгIашца а хинна вахар» яхача книжка. «Малсаганаькъан АртагIа Арсмак - лаьттанцарча дешашца вувзавенна гIалгIайчен хьалхара халкъа Комиссар, цул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР лаьттан Нарком хиннав. Цо яздаь хиннад «ГIалгIайчен юртбоахами из тоабара наькъаши» яха книжка. Из, кепа теха, арадаьнна хиннад 1933 шера, бакьда тахан а ший 70 шу даьнначул тIехьагIа ший лоархIам бовнза да из...»

Вешта аьлча, Малсаганаькъан Арсмака Арсмак ваь хиннав воккхача хьакима - наркома дезале. Цунга хьежжа дешара тIакхувш а хьаькьала таронаш дика йолаш а хиннав. Юххьанца цо чакхйоаккх Гибухен Казахстана механически техникум, цул тIехьагIа Омскера машинаш ю институт. Вай Сибрера цIадаьхкачул тIехьагIа, цо болх баьб Шолжа-ГIалий тIарча «Це жIов» яхача заводе, цул тIехьагIа 1959 шера хьожаву Наьсарерча завода директоралла, дIахо цо балхаш даьд «Автоспецоборудовани» оалача заводе, НГИАССР Министрий Совета паччахьалкхен маьхий комитета керте латташ, Министрий Совета председател замесител, Госплана председател волаш. Вай республика хьаьйчул тIехьагIа, цох хул Россие президента гIалгIай мехкарча викала гIонча, зIамига низ болча моторий завода директор, и. кх. дI. Из вар Наьсарен-Шахьара сийдола вахархо.

1993 шера дар из. Халача хьале яр гIалгIай республика. Вахарах беах лелаш эзараш нах, хьаьбе боацаш болх, дукха ха йоацаш хиннача тIем тIа байна нах, цьхабараш хIанз а де доацаш, кора ца беш бар. Со цу хана «Наьсарен оаз» яхача редакце балха вар. Газета оагIонаш тIа (1993 шу, наджгоанцхой бетта 15 ди, №

2) араяьлар вай мехкахочо эрсий меттала язъаь «Пути развития Ингушетии» яха статья. Нагахьа санна цу хана цо дийцараш хьадаьдаларе, дикка тоалургдолаш дар вай мехка вахара-экономически хьалаш. Юртбоахам, машинашъяр, текстильни промышленность, гIишлошъяр, ахчан доал дар мишга хила деза дувцаш, цу гIулакха эша наькъаш белгалдаьхадар вай мехкахочо. Амма из дIахаза саг хиланзар цу хана. Эггара чIоагIагIа цу йоазонах сога тамаш йитар дар селлара цIихеза волча сага цу йоазонна кIалха яздаь кулг. «Малсаганаькъан А., Аьлгий-Юртара вахархо» аьнна яздаьдар цо. Из Iудийшачул тIехьагIа аз кхетадир, из куралах, сонталах цьхалхала ший оамалца доацаш саг хилар. Ший къаман визза воI вар из, цудухьа гIалгIай мехках дог лазар цун. Кхыбараш санна Мошкве е Питере хьалваха Iоха йиш йолаш а хьал долаш а вар Арсмака Арсмак, бакьда цо лаьрхIар ший къаманца хила.

Духхьал ший къамах дог леза ца Iеш, гонахьа дахача кхыча къамашта а чIоагIа наьхьавоалар из. Укхаза юха а дагадох сона Русина цу хьаьхьа яздаьр: «...Цо дуккхача хIаманца гIо дорасона лоаман моттиге Рошничу-ГаланчIож яха никь буллача, иштта ГаланчIожски кхале меттаоттаеца гIулакха юкье...»

Ший къамах цун дог мишта лазар хьагойташ да лакхе аз хьоахьяьча статьяцара тIеххьара дешаш: «...ХIанз республикага, хала ха ена ца Iеш, бехктокхаме ха а енай. Цо ший вахара юхьиг дIайолярга хьежжа, шийна хьалхашка оттадергдолча декхарашка а уж кхоачашдарга а хьежжа хургда тIехьа тIадаогIаца ноахалий вахар. Цудухьа вай декхар да тахан воашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдарца ма хулла цIенхаштагIа хила. Уж дешаш шийл тIехьагIа хургболча хьакимашка даь баскет санна дек.

гIалгIай сийдола къонах, къаман визза воI къаьстар вайцара, бакьда вай уйлашкарам из цIаккха дIаваьнна ха йоагIаргьяц. **Дала къахетам болба цох, Дала гешт долда цунна, виьрза моттиг даькьала йойла!**

12 ДЕША ГОВЗАНЧА

Из воацаш нийлхбеннаб йоазонхой мугI

Гаьгенаькъан Гирихана 80 шу дизарга

Іарчакханаькъан Сали

Гаьгенаькъан Аюпа Гирихан ваьр, сога хаьттача, вай кьаманна эггара халагIа ена ха хиннай. Цьха шуи цьха бутти мара баьнна хиннабац из веча хана вай Сибре дига, из наьна дега кIалха илла ха дагайохе, цецвоал из дийна висарах. Цу заман чухь дукха бераш дIадийнад малхадалале, наггахьа бер мара дийна дусах хиннадац Юдаьрех. Гирихан ваь хиннав 1945 шера бекарга бетта 14-ча дийнахьа. Хетаргахьа, цар дезала таро, лай кIалхара кIи канаш лохьаде дийзачар таронел кIеззига дикагIа хинначох тара я. Да заготконторе хьайбай нахьараш хьайидеча балха хиннав, хIаьта нанас бежан е устагIа тулабеча хана, нахьарах дахкIайса дулха оасаш хьа а доахаш, царех коача яа хIама еш кхаьббаз дезал. Цу моттиго дикка гIойле яьй цу цIен боккхагIчарна а зIамагIчарна а. Гирихан ваь хиннав Акмолинске, хIанз цу шахьаро лелаю Нур-Султан яха цIи.

1957 шерга кхаччалца цига баьхаб цар дезал, цигара цIабаьхкача баха хайшаб Наьсарен юкьамоттиг я ала мегаргдолча доазон тIа. Цигара дукха гаьна йоацаш яр тикаш, Наьсарера №№1,2 йола ишколаш, тIема комиссариат, кхален газета редакци, райисполком, райОНО, культуран цIа, футбола стадион, кхы а дуккхадараш. Вешта аьлча, дегIаахара мел эша хIамаш гоанахьа дар кхувш воагIача кIаьнка. Карарча хана Аюпа Гирихан воацаш ва. Из воацаш, нийлхбеннаб гIалгIай йоазонхой мугI. Иштта ала мегаргда гIорваьнна хиннача гIалгIай халкьа поэтах Гаьгенаькъан Аюпа Гириханах. Наьсаре дикка бовзаш болча дезале кхувш якькхаяр цо юкьера ишкол, болх баьбар «Ленина никъ» яхача Наьсарен кхален газете, массадолча хIамал цIоагIагIа цун дега йовхал а сердал а луш хиннар дар эггара дукхагIа везаш вола саг - нана цига яхаш хилар. Цо дийшадар №1 йолча Наьсарерча юкьерча ишколе. ЙIаьха, лакха ишкол яр из, кхозза вIаштIара яь. Цига Гириханаца цьхан классе баьгIабар вай республике дика бовзаш бола нах. Царех хиннав, берий цIихеза лор санна вовзаш чакхьаьнна, тIехьарча хана унахцIено лораяра министр, президента гIонча волаш болубаь Ужаьханаькъан Кьамбулат; йоазонхо, хьехархо хинна Шадажанаькъан Борис, кхыбараш. Цо дийшача ишколе дийша вар Вешкаранаькъан Мухьмад, Дидиганаькъан Раиса, аз а яккхай итт класс цу ишколе.

Гирихана цIоагIа дукха езаш, цо лоархIаш, сий деш яр эрсий мотт хьехаш хинна РФ заслуженни хьехархо Макарова Галина Ивановна. Цо хийхабар цунна эрсий мотт а литература а. Хьийхабар аьлча нийса ца хила а мег, цо безабалийтабар аьлча нийсагIа хургда, хIана аьлча ишкола якькха ваьлча, газета моллагIа жанр кхолла ховш, цу меттаца дикка хьакхаштаваьнна вар Гирихан, цуду-

хьа вIалла лакхара дешар а дешалехь, Наьсарерча газета литсотрудника балха тIа дIаэц из. Сона из дуккха тIехьагIа мара вовзанзар. Шолжа-ГIалий тIа радиокомитета берий передачай редактор из волча хана, со университетта филологически факультете деша эттар. Цьхацца йоазош деча сона а бакьахьа хийтар из вайзача, цунга сай йоазош дешийтача. Эггара хьалха со ше волча вахача (кабинете кхо саг варIар уж, Гаьнтемаранаькъан Раяи, Ляува Розаи, Гаьгенаькъан Гирихани), цьха декхар тIадишлар цо сона. Хетаргахьа, сох поэт хургвий хьажа гIертилга дар цун из. БIаьстенах стихотворени язье езаш вар со, из волча цIаькха юхавахале. Язьяь се ваьлча, ДIахьекхар аз Гириханага. Велавенна, мегаргIолаш я ер-м, аьлар поэта. Цу хана денз, кхы тIа а цIоагIделар тхона юкьера бувзамаш. ДIахо, со Шолжа-ГIалий тIа деша мел варIача хана, цо кийчьеца перадачашта лаьрхIа цьхацца йоазош дора аз. Цкьа-дале, цунна гIо-новкьостал хулар цох, штате воацача корреспондента йоазош эшаш хулар царна. ШозлагIа-дале, сона а пайда болалар, кулг йоазонца шаьрлора, даим метта говзанчан бIарга кIал волаш, цул совгIа, студента цIоагIа эшаш дола ахча а лора цу балхах. Цьхаболча студенташа вагон йоассайича доаккха ахча, аз радиопередача ийий доаккхар. Цьха хIама дар сона хала хеташ, из санна вола дика поэт, журналист квартира ца луш Iаьдало кхеставар. Из хьоадича, Гирихан ше разза хилацар. ХIаьта а цунна доагIача беса цу ханарча Iаьдало сийцадар новкьа дар, духхьал сона хинна ца Iеш, из мел вовзача гIалгIачоа а. Цул дуккха вогI бола кхыча кьамех хьабаьнна йоазонхой шоай доалахьара цIенош, квартираш йолаш бахар. ХIама хьа ца оале а, цун ший дег чу а бахар цох баьнна бохам, бакьда из лочкьабе гIертар поэт, шийна бовзача нахах, ший деррига гIулакхаш дика да аьнна хетийтар. Гирихан вахар университета хьалхарча корпуса 200-300 метр мара гаьна хургвоацаш, Интернационални урамагIа. Ший фусамдаьх «воккха саг» аьле мара цIи яккхацар цо. Цьха гIулакх этта, из волча вахар со. Коа чуваьлча, хьатIадерздаь дукха лакха доаца кирипийский цIенош дагIар. Бешагахьа Ювахача, цох хьатIахетта кьаьстта цьха цIалг дар, арада чуволалаш ниI йолаш. Гирихан волча шийлача хана вахача, из даим пазата кий тулаш воалар цIагIара ара, хетаргахьа, дукха йIайхачарех яцар цун фусам. Чуваьлча, пенаца маьнгI латтар, цьха-ши гIанди истоли дар цу чу, каьхаташ дар, поэта ший йоазош даь. Дукха дог гIоздаргдолаш дацар цу чу хинна вахар, халбата воаллача сагачох тара дар. Квартира-м елар цунна, кIезигагIа дале а цьха иттех шу даьлча. Хьалхарча микрорайоне яр из. Керда хьалдаь дIаьха, кIай цIа дар, цул дIахо кхаш мара кхы хIама доацаш. Гаьно-м яр из, хIаьта а фусам-да разза вар, ший до-

алахьа хургдолаш, из цьха цIа шийна денна а. Из волча хьоашалгIа со вахача дийнахьа, балха гIулакха ена театра режиссёр Малсаганаькъан Роза а нийсьеннаяр цига. ДаьгIа, кьамаьл даь, кердача фусамца ловца баьккха дIадахар тхо. Дукха ха ялале, телхар Шолжа-ГIалий тIара хIама а. Йолаелар митингаш, луш алапи дацар, цьхабола гIалгIай балхара дIабоахар, кьахьегаш бола нах кIезигбеш. Иштта из хьал эттача, «СелаIад» яхача берий журнале балха вода из, цьханнахьа сискал ца йиача ца воалаш. ГIалгIай Республика кхоллаелча, кепайоазон министерстве а Илма-тохкама институте а кьахьегаш хул вай мехкахо. Юхера, пенсе вахале, хьалха мо берий журнале болх бу цо, цу хана 2-3 шера цьхан кабинетехьаьгаш хилар тхо, вIаший юххе латтар тха истолаш. ДукхагIа мел бола болх, кьаьстта поэзеца, берий прозаца бувзабеннар цо бора. Цун кулго тоаяь хIама цу сахьате йовзаш, безам тIабодаш, кIоарга чулоацам болаш, еша атта йолаш хулар. Дуккхача эрсий йоазонхой байташта, ингалисий халкьа иллешта таржамаш дора Гирихана, уж цун дика вIаштIехьа а доалар. Бокьонца гIалгIай меттала яздица санна хулар уж, таржамаш ма дий аьнна дага ца дохийташ. ХIара пIаьраска дийнахьа Наьсарерча доккхача маьждиге водар поэт, жамIата ламаз дар духьа. Цу дийнахьа, хьабе болх ца хилча, цьхацца жайнаш дешаш а варIаргвар. Іарбий йоазув ше Iомадаьдар цо, цу меттала деша ховра. Цу лостамагIа ше ду дукхагIа дола хIама ший нана дагалаьце дора поэта. Цун цIоагIа сий деш, лоархIаш вар из, дийна йолаш а енначул тIехьагIа а. Бохтаранаькъан Маржан яхаш яр цун нана. Цьхан дийнахьа Гирихан волча ваха, радиокомитете варIар со. Хьачуяьннача нохчий кхалсага аьлар, хьа нана я лохе, хьо волча ена. Цьха ший тайпара сийрдаьлар цу юкьа виий юхь, сиха кабинетера араваьнна, дукха ха ялале чуйоалайир цо из. Тахан мо дагадоагIа сона цу кхалсага куц-сибат. Юкьерча дегIара, мора полтув ювахаш, яр из. Хетаргахьа, гуйран е Іан замалахьа дар из. Из шийна юххе латтача гIанда тIа Iохояь, тхо вIалла цу чу доацаш мо, наьна-

га хаттараш деш вар фусам-да. Царна новкьа цахилар духьа, дукха ца говш дIавахар со. Бакьда сона цIаккха дицIургдац, ше волча нана енай аьлча цун гIоздаьнна дог. Цу тайпара виий гIадвахар кхы дайнадац сона, ер ха йоаккхаш.

Шолжа-ГIалий тIара Бержа-Юрта ухаш цIермашин яр, тIехьа 3-4 вагон йоаллаш, «болхлой поезд» оалар цох, цу чу дукхагIа хулаш хиннараш студенташ бале а. Сарахьа 5 сахьат даьлча цунца Наьсаре вайя, нанна фу эш, мала эш хьеже, могаш йоацача хана эшаш йола молхаш ийце, юха Іуьрийна 5 сахьат даьлча балха ІотIаводар Гирихан. Иштта из водаш, массехказа цунца ваха вийзав са. Сецца ца вахача, балха тIехьавусар из, хIаьта са а хила везар Іуьрийна университе-те. Ший нана цIоагIа лоархIаш хилар цо гойтадар ший дуккхача байташца а, царех эггара зIамагIьяр хьаэце а, из боккхача чулоацамах йиза йолга гургда вайна. Массехк мугI мара бац ераш, бакьда бIарччача поэмаца а оалалургдарий-хьогI кхы дукхагIа-м:

«Нанна везар
Іраз долаш хул,
Аьттув болаш хургда цо
мел дер.

Укх дунен чу
Ши малх болаш ва,
Наьна сибат дег чу леладер».

Юхьанца дIаволалуча хана, эрсий меттала йоазош деш хиннавале а, гIалгIай мотт дика ховш вар из. Цудухьа, дукха ца говш, наьна меттала а арадув-ла долалу цун книжкаш. Уж цу сахьате деза а лу дешаш болча наха. Мехка йовзаш хул кердача деша говзанча цIи, касткаста дикагIа волча поэтах санна, цох деча йоазошта кепетта йолаю. 70-ча, 80-ча шерашка цул дукхагIа книжкаш арадаьха гIалгIай поэт хуле тамаш я. Из, язде волавенна дукха ха ялале, дIаэц СССР йоазонхой Союзе. Цун цIи йовз Гамзатов Расула, Кулиев Кайсына, Михалков Сергейна, Кугультинов Давида, кхыча боккхийча мехка йоазонхошта.

Эггара хьалха аз гIалгIай меттала дийша цун книжка дар 1971-ча шера арадаьнна «Маьлха кIала» яхар. Мел дика, дукха книжкаш цул тIехьагIа цо яз-

даьдале а, из эггара хьамсагIа а бочагIа а да са дега, хIана аьлча цо везавалийтар сона, везийтар поэт Аюпа Гирихан. Цу тIа я наьна метта хетаяь байташ. Ишколашка хьалтIеха доахкаш дайнад сона царна юкьера хьайича дешаш: «ГIалгIай меттала детталу са дог, гIалгIай меттала». Цунна юкье яр «Концертера чувеча язьяь стихаш», «ДоттагIчоа цо цIена полтув ий-цача баьккха ловца», поэмаш «Ленин - баьчча», «Наьна дог», кхыраш. Цьха моллагIдола йоазош хинна ца Iеш, наггахьа мара кхолла аьттув ца боалача йоазонех дар уж. Цудухьа дахаш а да. Царех цьхадараш ишколашка Iомадеча литературе долча хрестоматешта юкьедахад. Дешархошта дезалуш а дуккхадараш цар дагахьа Iомадеш а да.

Эггара халагIча темаех цаI я аьнна хет сона Даьхен тема. Цох шоай дош аьннад эзараш болча поэташа. Цох ала хIама диса а дий-хьогI, аьле хеталу. Бакьда говзача йоазонхочоа корадоагIаш хул керда «жовхьар», цунца кхыча сага хоаста ца яьча тайпара хоастаю, хьоахаю цо ше ваха моттиг, хьамсара мохк. Иштта я Гаьгенаькъан Гирихана ер зIамига стихотворени. Цул хозагIа оалалургдийте? Тамаш я-кх оалалойя:

«Даьхе, Даьхе,
Хьо - са вахар,
Хьо- са рузкьа,
Ше мел дар.
Цьха са да вай
Шинне доахар,
Цьха дог да
Вай шиннедар».

Мел ше воккха поэт хиларах, цIаккха курал, сонгал дег чу йоссаш саг вацар из. МоллагIча кьонача йоазонхоюн кхоллам бовза гIерташ, бешаш, эшаш дола гIо-новкьостал деш хулар даим. Сона дагадоагIа цо Новразанаьбан Маккий, Оарцханаькъан Хадишата, Хамхой Дауда, Евкуранаькъан Лидай йоазонаш мишта дешар, тоадора. ТIехьа тIакхувча ноахалех бола уж поэташ дика хилча, гIалат доацаш, хозача меттаца кхелла цар байташ хилча дика хетар цунна. Цудухьа цар хьехамча хинна дIаэттавар из. Беш бола хьехам новкьа хургбоацача тайпара бе гIертар, йоазош деш волча сага дог сиха чов хулаш долга кхетадеш. Из валалехь, цунна каст-каста уллув нийс-луш хиннарах цаI со вар. Ер ма дий ала ший саготдеш хIама да оалаш вацар, бакьда балха хьавеча, бIаргашка молхаш етташ, бIаргаш лазаш вар. Царна дарба деш, дукха мах бола молхаш ийю ше оалар цо хийла. Цул совгIа, Магасе шийна еннача квартире ремонт еча сагага телефон етташ, котёлага дукха ахча дода оалаш хозар. Пенсисел доккха доацача сага хала ма дий квартира тоаяйта, сискал яа, дикан тIа, вон тIа ваха. Гирихана а ахча таацар аьнна хет сона, кьаьстта тIехьарча шерашка. ГIулакхаш дукха хиннилга хургдар-кх из. КIира цкьа-шозза Наьсарера Магасе йода автобус сецача, кьаьнарча автовокзала юхерча остановке

Гаьгенаькъан Гирихана
гІалгІай литературанна юкъе
язъяь дошо оагІув даим вай къа-
ман юхь хозъеш хургъя.

14 КАБХАТАШ

ПАЛГАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Палгай Республика дозон тла гражданашта мах боааш юридически новкостал дара кхоачо яра цхьадолча дешаех долча»
Палгай Республика Закона хувцамаш юкьбахаара хьакъехьа

Тайницал

Палгай Республика
Халкьа Гуллама

2025 шера наджгоанцхой бетта 30 ди

Статья 1

«Палгай Республика дозон тла гражданашта мах боааш юридически новкостал дара кхоачо яра цхьадолча дешаех долча» 2013 шера аятинга бетта 6 дийнахьарча №12-РЗ йолча Палгай Республика Закона (газет «Палгайче», 2013 шера аятинга бетта 15 ди; интернет-газет «Палгайче» (www.gazetaingush.ru), 2018 шера аятинга бетта 13 ди; 2021 шера оаглой бетта 30 ди; 2022 шера климарса бетта 14 ди, оаглой бетта 6 ди) юкьехьа Йобелгалдаь хувцамаш:

1) 3 статье:

а) 1 даькьа тлатохар де Йобелгалбаь чулоацм болча 7 а 8 а пункташ:

«7) Палгай Республике сага бокьонех вола Уполномоченни;

8) моттигера шедоалдара органаш а даржашкара нах а.»;

б) 2 даькье деша «Адвокаташ» тлехьа тлатохар де дешаца «, нотариусах»;

2) 4 статье:

а) цхи Йобелгалгьяча редакце даязье:

«Статья 4. Кхоачашдара йаьдала дозон федеральни органаша а цар доала кала йолча учрежденеша а, уполномоченни орган, Палгай Республике сага бокьонех вола Уполномоченни, Палгай Республика кхоачашдара органаша а цар доала кала йолча учрежденеша а паччахьалкхен бюджетни йоацаца фонда урхалдара органаша мах боааш юридически новкостал дар»;

б) тлатохар де Йобелгалбаь чулоацм болча 3 даькьаца:

«3. Палгай Республике сага бокьонех вола Уполномоченни га-лоадам бу мах боааш юридически новкостал дара ший компетенце боараме.»;

3) тлатохар де Йобелгалбаь чулоацм болча 5² статьяйца:

«Статья 5². Мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен системе нотариусаца даькьа лацар

1. Нотариусаца нотариальни дераш кхоачашдарах мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен системах нотариальни дераш кхоачашдарах дехар даьча гражданашта мах боааш юридически новкостал ду, шойи компетенце боараме, нотариальни дераш кхоачашдара дешаех, консультациеш еш Российски Федерацие нотариатах долча законодательствац оттаяча аргланца нийса.

2. Нотариусаца мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен системах, шойи компетенце боараме, юридически новкостал дара паччахьалкхен система доакъашхой йолча паччахьалкхен юридически бюроща, адвокаташа тешал ду доверенносташта, судашка, паччахьалкхени муниципальни органашка, организацешка гражданй лоламех дош дувцаца хана, Российски Федерацие нотариатах долча законодательствац оттаяча аргланца нийса.

3. Мах боааш юридически новкостал хьаца бокьо йолча гражданй, «Российски Федерацие мах боааш юридически новкостал дарах долча» Федеральни закона 20 статьяй 3 даькьаца белгалгьяча моттигашка, паччахьалкхени муниципальни органашка, организацешка гражданй лоламех долча дош дувцаца хана довийтарых долча доверенносташта, нотариусаца мах боааш тешал ду. Цу тайпарча доверенносташта тешал дар, мах боааш юридически новкостал хьаца бокьо йолча гражданаца белгалгьяча моттигашка нотариусаца длау адвокаташка е Палгай Республика паччахьалкхен юридически бюроща оттадаь дола барт бараш, «Российски Федерацие адвокатски кьахьаемахи адвокатурах долча» 2002 шера майтсела бетта 31 дийнахьарча №63-ФЗ Федеральни закона 25 статьяйца нийса.

4. Палгай Республике паччахьалкхен мах боааш юридически новкостал дара кьахьаема нотариусаца даькьа лацар йалашду Палгай Республика Нотариальни палато.

5. Судашка, паччахьалкхени муниципальни органашка, организацешка гражданй лоламаш довийтарых тешал луча доверенноста мах боааш юридически новкостал дарах системах кьахьаема нотариуса мах боааш тешал дарах маьха боарамца да федеральни а региональни тарифа боараме ахчаш, царна компенсаци е еза Палгай Республика республикански бюджета средствах.

6. Судашка, паччахьалкхени муниципальни органашка, организацешка гражданй лоламаш довийтарых тешал луча доверенноста, мах боааш юридически новкостал дарах системах кьахьаема нотариуса мах боааш тешал дарах маьха боарамца да, Российски Федерацие законодательствац нийса цун хилаца арглоаца нотариальни кеп оттаяч хиларца, цу юкье да федеральни тарифа ахчаш, Российски Федерацие нотариатах долча законодательства лардех долча 1993 шера сакьура бетта 11 дийнахьарча №4462-1 йолча цу тайпара нотариальни дер кхоачашдарах долча» Федеральни закона 22¹ статьяйца дладехарашца нийса дладоахача боараме.»;

4) тлатохар де Йобелгалбаь чулоацм болча 5³ статьяйца:

«Статья 5³. Мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен системах нотариусаца цар нотариальни даькье кьахьаемах компенсаци яра аргла

Мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен системах нотариусаца цар нотариальни даькье кьахьаемах компенсаци ялар кхоачашду «Российски Федерацие мах боааш юридически новкостал дарах долча» Федеральни закона 19¹ статьяйца нийса.»;

5) статья 7¹ Йобелгалгьяча редакце даязье:

«Статья 7¹. Мах боааш юридически новкостал дарах хоам барца кхоачо яра

Укх Законаца нийса мах боааш юридически новкостал дарах бола хоам чуоттабу «Ца! йола социальни даькье йола централизованни цифровой платформа» ячача паччахьалкхен хоам бара системе. Белгалбаь хоам «Ца! йола социальни даькье йола централизованни цифровой платформе» ячача паччахьалкхен хоам бара системе чуоттабар (хьаьцар) кхоачашду «Паччахьалкхен социальни новкосталах долча» 1999 шера климарса бетта 17 дийнахьарча №178-ФЗ йолча Федеральни законаца нийса.»;

6) 8 статья Йобелгалгьяча редакце даязье:

«Статья 8. Бахархашта бокьон хоам бари бокьон сердал ялари

Укх Закона 3 статьяй 1 даькье белгалгьяча, бахархашта мах боааш бокьон хоам балара а бокьон сердал ялара а декхашта, мах боааш юридически новкостал дара паччахьалкхен система доакъашхой декхарила ба гражданах тлаькоачаш хургболча моттигашка, дуккханешка хоам бара средствашка, «Интернет» сете, е кьыча тайпара гражданацха Йобелгалбаь хоам длаьхачийта:

1) мах боааш юридически новкостал дара аргла а моттигаш а;

2) Российски Федерацие законодательствоц тешам бенна дола гражданй бокьонаш, парглатонаш законни лоламаш, юридически лицай бокьонаш законни лоламаш, гражданин юридически лицай декхари чупоацм, уж декхаш кхоачашдара боарамаш;

3) Палгай Республика паччахьалкхен йаьдала органи, цар ведомствай кала йолча учрежденей, паччахьалкхен бюджетни йоацаца фондй урхалдара органи, моттигерча шедоалдара органи компетенци а кьахьагара аргла а, цар даржашкарча наьха полномочеш;

4) паччахьалкхен а муниципальни а услугах ялара бокьонаш;

5) паччахьалкхен йаьдала органи, паччахьалкхен бюджетни йоацаца фондй урхалдара органи, моттигерча шедоалдара органи, цар ведомствай кала йолча учрежденей, цар даржашкарча наьха соцамаш а дераш а лоткьадара кийленаш, хьалаши арглеи;

6) гражданаца юридически лоархлеме дераш кхоачашдара аргла а цу тайпара дераш кхоачашдеш дукхалгья хьале нийслуш дола юридически глалаташ а;

7) кьхьдола гражданашта мах боааш юридически новкостал дарца бувзам бола сведенеш.»;

7) тлатохар де Йобелгалбаь чулоацм болча 8¹ статьяйца:

«Статья 8¹. Гражданашта мах боааш юридически новкостал дарах царна бокьон сердал яларах бола хоам длабалар

Палгай Республика кхоачашдара органаша, паччахьалкхен бюджетни йоацаца фондй урхалдара органаша, Палгай Республика моттигерча шедоалдара органаша, паччахьалкхен юридически бюроща, Палгай Республика Адвокатски палата, юридически клиникаша, паччахьалкхен йоаца мах боааш юридически новкостал дара центраша гражданашта мах боааш юридически новкостал дарах бокьон сердал яларах бола хоам длау федеральни уполномоченни кхоачашдара йаьдала орган оттаяча аргланца нийса, гражданашта юридически новкостал дарах бокьон сердал яларах йола мониторинг даяьхара декхашта.».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагленна болх бе долалу, ер официално кепатеха итт ди чакхдаьннаца дийнахьа денз.

Палгай Республика
Мехкда

г. Магас

2025 шера «10» *сентября*
№ *2-РЗ*

ПАЛГАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Организацией рузках йолча налогах долча» Палгай Республика
Закона 5 статье хувцамаш юкьбахаара хьакъехьа

Тайницал

Палгай Республика
Халкьа Гуллама

2025 шера наджгоанцхой бетта 30 ди

Статья 1

«Организацией рузках йолча налогах долча» 2003 шера лайчилла бетта 24 дийнахьарча №59-РЗ йолча Палгай Республика Закона (газет «Палгайче», 2003 шера лайчилла бетта 29 ди; 2005 шера сакьура бетта 12 ди, бекарга бетта 21 ди; 2006 шера наджгоанцхой бетта 21 ди, бекарга бетта 6 ди; газет «Сердало», 2007 шера бекарга бетта 26 ди; 2010 шера бекарга бетта 1 ди, климарса бетта 10 ди; газет «Палгайче», 2012 шера ардара бетта 20 ди; 2014 шера сакьура бетта 6 ди, ардара бетта 30 ди; Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2015 шера климарса бетта 1 ди; 2016 шера оаглой бетта 20 ди; 2017 шера ардара бетта 31 ди; интернет-газет «Палгайче» (www.gazetaingush.ru), 2020 шера аятинга бетта 30 ди; 2021 шера аятинга бетта 2 ди; Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2022 шера климарса бетта 15 ди; интернет-газет «Палгайче» (www.gazetaingush.ru), 2023 шера бекарга бетта 27 ди, ардара бетта 10 ди; Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2023 шера лайчилла бетта 10 ди; 2024 шера наджгоанцхой бетта 31 ди, климарса бетта 17 ди) 5 статье хувцамаш юкьехьа, Йобелгалбаь чулоацм болча абзацаца тлатохар а деш:

«Налогаш яла ца езаш мукьаьют кхачан кхерамзле йалашгьа кьахьагаш инвестиционни проектш кхоачашгьеш йола, штатни болхлой 120 сагал клезигах болац йола организацеш.».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагленна болх бе долалу, ер официално кепатехача дийнахьа денз, укх дер дла-хьа дарж 2024 шера наджгоанцхой бетта 1 дийнахьа денз хьахьиннача бокьон юкь-моттигашка.

Укх Закона болх бу 2025 шера оаглой бетта 31 дийнахьа кхаччалца хоадам.

Палгай Республика
Мехкда

г. Магас

2025 шера «10» *сентября*
№ *4-РЗ*

ПАЛГАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Палгай Республика культурни тлехьен объектах (исторен культурн памятникех) долча» Палгай Республика Закона
14 статье хувцамаш юкьбахаара хьакъехьа

Тайницал

Палгай Республика
Халкьа Гуллама

2025 шера наджгоанцхой бетта 30 ди

Статья 1

«Палгай Республика культурни тлехьен объектах (исторен культурн памятникех) долча» 2009 шера майтсела бетта 7 дийнахьарча №21-РЗ йолча Палгай Республика Закона (газет «Палгайче», 2009 шера майтсела бетта 26 ди; газет «Сердало», 2011 шера бекарга бетта 9 ди; газет «Палгайче» 2013 шера майтсела бетта 14 ди, лайчилла бетта 7 ди; 2014 шера майтсела бетта 6 ди, ардара бетта 16 ди; Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2015 шера ардара бетта 7 ди; 2017 шера майтсела бетта 2 ди, оаглой бетта 7 ди; 2018 шера тов бетта 4 ди; 2019 шера тушола бетта 6 ди; интернет-газет «Палгайче» (www.gazetaingush.ru), 2021 шера аятинга бетта 2 ди, оаглой бетта 30 ди; 2023 шера наджгоанцхой бетта 31 ди; 2024 шера майтсела бетта 16 ди) юкьехьа Йобелгалбаь хувцамаш, 14 статьяй 1 даькьа Йобелгалгьяча редакце дла а язлеш:

«1. Культурни тлехьен объекташ лорарча, популяризаци яра а

паччахьалкхен боараме лорарча а йолча мероприятешта финансировани елга кхоачашду:

- 1) федеральни бюджетера;
- 2) Палгай Республика бюджетера;
- 3) бюджетере доацаца ахчаех;
- 4) моттигашкарча бюджеташкара.».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагленна болх бе долалу, ер официално кепатехача дийнахьа денз.

Палгай Республика
Мехкда

г. Магас

2025 шера «10» *сентября*
№ *5-РЗ*

ПАЛГАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Палгай Республика паччахьалкхен доалахьен урхалдарах долча»
Палгай Республика Закона хувцамаш юкьбахаара хьакъехьа

Тайницал

Палгай Республика
Халкьа Гуллама

2025 шера сакьура бетта 27 ди

Статья 1

«Палгай Республика паччахьалкхен доалахьен урхалдарах долча» 2009 шера оаглой бетта 11 дийнахьарча №59-РЗ йолча Палгай Республика Закона (газет «Сердало», 2009 шера оаглой бетта 19 ди; газет «Палгайче», 2011 шера ардара бетта 6 ди; интернет-газет «Палгайче» (www.gazetaingush.ru), 2023 шера наджгоанцхой бетта 11 ди) хувцамаш юкьехьа 22 статья Йобелгалгьяча редакце дла а язлеш:

«Статья 22. Палгай Республика паччахьалкхен доалахьара рузкьа дохкари эцари

1. Палгай Республика паччахьалкхен доалахьара рузкьа, цу даькье предприятена тлаькоаглдаь а, боахама леладара е оперативни урхалдара дола дла-хьа хьош доацар а, дохкар кхоачашду Российски Федерацие а Палгай Республика а законодательствоца нийса.

2. Паччахьалкхен унитарни предприятий, паччахьалкхен учрежденей бокьо я шоашта тлаькоаглдаь боахама леладара е оперативни урхалдара йола Палгай Республика паччахьалкхен доалахьара объекташ йохка, духхьала аукцион е конкурс глола йохка федеральни антимонополюни орган оттаяча аргланца нийса.

3. Палгай Республика паччахьалкхен доалахьара объекташ аукцион е конкурс длайохкара юхьхьанара мах белгалбу рузкьан мах хоадабарах йолча отчеташа Российски Федерацие мах хоадабарах долча законодательствоца нийса.

4. Нагахьа санна Палгай Республика паччахьалкхен доалахьара объекташ хийраьхача, паччахьалкхен унитарни предприятия, паччахьалкхен учреждени бокьо йолаш я мах хоадабарах йолча отчета экспертиза даяьхар влаштлехьадкьах Российски Федерацие мах хоадабарах долча законодательствоца нийса. Нагахьа санна рузкьан мах хоадабарах йолча отчета экспертиза длайьхача, хийраьхакьарах бола соцам тлаьцар могаду экспертиза чакьхе духхьал могаеш илгча.

5. Республикански бюджета ахчаех Палгай Республика паччахьалкхен доалахьа рузкьа хьаьцар могаду Палгай Республика Правительства соцамах болх беш долча законодательствоца нийса.».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагленна болх бе долалу, ер официално кепатеха итт ди чакхдаьннаца дийнахьа денз.

Палгай Республика
Мехкда декхаш кхоачашдер

г. Магас

2025 шера «19» *сентября*
№ *6-РЗ*

Еластенин В.В.

Г О Б Ъ Я В Л Е Н И Я

1.Минсельхоз Ингушетии информирует о возможности предоставления на праве аренды:

2.Земельный участок с кадастровым номером 06:02:0000000:1810, площадью 27 675 кв.м., расположенный по адресу: Республика Ингушетия, р-н Сунженский муниципальный район, с.п. Троицкое, в целях осуществления деятельности крестьянского (фермерского) хозяйства.

Граждане и (или) крестьянские (фермерские) хозяйства, заинтересованные в предоставлении указанных участков, имеют право в течение тридцати дней со дня опубликования извещения, подавать заявление о намерении участвовать в аукционе на право заключения договора аренды такого земельного участка возможно в будние дни с 09:00 до 18:00 по адресу: Республика

Ингушетия, г. Назрань, ул. Муталиева, 8.
Заявления принимаются по адресу: 386101, Республика Ингушетия, г. Назрань, ул. Муталиева, 8, контактный телефон: 8(8732) 22-60-26

Способ подачи заявлений: в виде бумажного документа непосредственно при личном обращении или в виде бумажного документа посредством почтового отправления.

Дата начала приема заявлений – 09:00, 11.04.2025 г., дата окончания приема заявлений – 18:00, 12.04.2025 г.

Институт Федеральной службы по труду и занятости является структурным подразделением Санкт-Петербургского государственного университета промышленных технологий и дизайна. В ВУЗе открыты следующие образовательные программы на уровнях бакалавриата, специалитета, магистратуры, а также программы дополнительного профессионального образования:

- Техносферная безопасность (Контрольно-надзорная деятельность в сфере труда. Охрана труда);
 - Менеджмент (Кадровый менеджмент);
 - Социальная работа (Федеральный государственный контроль в сфере социального обслуживания);
 - Менеджмент (Экономика и регулирование рынка труда).
- Институт предлагает подготовку высококвалифицированных специалистов в области трудового права и охраны труда. Узнать более подробную информацию о деятельности Института Федеральной службы по труду и занятости абитуриенты могут по телефону «горячей линии» +7(812) 314-60-78 или на официальном сайте - sutd.ru.

Утерянный диплом серии 107724 №6039851, выданный ФГБОУ ВО РГУП г. Москвы в 2021 г. на имя Шанхоева Багаудина Ибрагимовича, считать недействительным.

Дикала сердал

Дика гѳулакхаш леладар: Наьсарен къахетам, цхьоагѳо

Йовлой Ясмина

Дика гѳулакхаш, къахетаме хилар хѳара дин леладеча сага ца хилча даргдоаца хѳамаш да. Сагѳа даккхар - из доккха ниѳмат да цу сийдолча, Дала безбаь байтача Мархий бетта Даьла совгѳат даккхара дола; цу бетта даь гѳулакхаш шолханеца дѳалоархѳаш хиларга диллача хѳаьте а.

Укх деношка, Наьсарен Telegram канала гѳа хоам бар, сагѳа даккхара юкье меценат вена хиларах, цунна бакъахьа хет ший цѳи ца яккхача. Цун камаьршача новкъосталца кхы а 40 дезал чулаца таро хилар цу сагѳа юкье, царна кхачан даараш делар. Дика хет из сагѳа гѳадгѳоргболча дезалга кхоачаш, эггара гаьнагѳа йолча юрташка.

Дукха ха йоацаш Наьсарен-Шахьаре укх гѳеххьарча шерашка эггара хозагѳа а дицлургдоацаш а дола цхьана Ифтар дѳадихьар шахьаре, Базорканаькъан проспекта даькъ гѳа, из вѳашагѳиделлараш

бар «Исхан» яха сагѳа доаккхаш йола ганз, иштта Гѳалгѳай Республикан кулгатовзанчий Ассоциаци.

Шахьара ондаргашта лаьрхѳа викторинаш вѳашагѳехкаяр, Базорканаькъан И. цѳерагѳча сквере истолаш оттадаьдар, даарех хьалдиза.

Цига марха даста венавар 400 саг, хѳаране таро яр ше виззалца хѳама даа, марха доастача истола гѳа вагѳа, дукха дика нах багѳаца моттиге.

Наьсарен-Шахьара мэра иштта лаьрхѳар берашта цхьа бѳаь совгѳа совгѳат дала, из цѳай хьаллоацаш.

«Сога хаьтгача, цу тайпара моттиг дѳаяхьаро таро лу наха юкьеьра бувзам чѳоагѳбе, из моттигерча ѳаьдало хьаллоацаш хила деза. Аз а гѳадвахарца хьаллаьцар из дика гѳулакх, цо гулбир вай хьамсарча шахьаре бахаш бола бѳаьш нах», - аьлар, цу кхетачен лоархѳам белгалбеш, ѳалихана Руслана.

Атта йоадача ханащца дувзаденна, лоархѳаме гѳа баккхар да мехка хьалхара хьем боаца штаб хьаел-

лар, цо таро лу вахаре эшача гѳулакхашца бувзабенна болх дикагѳа вѳашагѳболла. Из болх гѳаберзабаь ба таро йоаца дезалаш хьаллацара, иштта СВО доакъашхой дезала новкъостал лоаттадара.

«Вай шахьаре 1,5 эзар совгѳа дезал ба паччахьалкхен новкъостал эшаш: бизза боаца дезал, таронна эшабеннараш, иштта хѳанз болаш болча а, бейнача а СВО доакъашхой дезалаш. Хала хете а, долаш долча хьаллашка хьежжа, массаза а вѳашгѳехьадалац из новкъостал массанега дѳакхачийта, цудухьа хьем боаца штаб хьаелларо из массанега, хѳара саг вахача кхоачаргда, республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-ѳаьлас гѳадиллача тайпара», аьлар Оздой Руслана.

Лакхе вай ювцача штабо массайолча оагѳорахьара гѳо дергда, цу юкье кхачан даарашца, гѳабувхача гѳирсаца, молхашца, иштта вахара хаттараш кхоачашдеча, лорашка нах чакхбоахача. Уж да наха дукхагѳа дагадаохкаш дола хаттараш, цудухьа лоархѳаме

да уж царна.

«Оаха лаьрхѳад новкъостал лоаттадеш бола дезал кердача хьалашка баха, цу юкье балха оттабар а долаш, берашта салаѳа моттигаш а цунна чуйоагѳаш», аьлар мэра.

Цу тайпара хьем боаца штаб хьаеллар лоархѳаме да, из аргѳанара новкъостал дархинна ѳац, лоарххѳаме боаккхаш бола гѳа ба, Наьсарен бахархой вахара хьалаш лорадара даькъ гѳа еш йола кѳийле я. Из тушола бутт чак-

хбалале хьакхолларгья, цо таро лургья вахаре эша хьалаш хьакхолла, уж толамца кхоачашде.

Шахьара бахархошта цу тайпара дукха дикахетараш дахьаш йола моттигаш эшаш я шоайла бувзам чѳоагѳбара, наьха барт цаѳ бара, дог гѳоздаккхара, царна дикахетараш лоаттадара. Из доккха дика гѳулакх да, цхьан сага мукъагѳа цо дог деладеш хуле. Из деррига хьаллоацаш а баркал оалаш а да.

Йѳаьхъенна каникулаш: е дешарца безам боацѳлга

Гарчакханаькъан Сали

Вай фуннагѳа дувце а, ишколе кхетам бала гѳерте а, бераш шоай лоѳаме дола зама гѳаэттай вайна. Вешта аьлча, берий бокъонаш геттара йоккха я, кхыметтел хьехархочун бокъонел а чѳоагѳагѳа: бера гѳачовха йиш яц, из хьа фѳартан гѳаши ког ѳочуэлла дагѳе а; тетрадь хѳана денадац, книжка эца хьайна ала йиш яц, цох «оскорблени» лоархѳ; классера араваккха йиш яц, еррига класс цо кхестайой а; етта-м мухха а йиш яц, гѳаккха-м довнал боагѳаргѳа хьона. Уж шеддола хѳама-м ца деш, сатохаргдар хьехархочо, нагахьа санна шоай ханнахьа уж ишколе хьа а ухаш, дешаш даларе, бераш ях аз-м. Цхьадолча деношка хьехархой дукхагѳа хул берел. Хьехархой, директора, завуча бехках из да оалалургдац сона, хѳана аьлча хѳара дийнахьа яхар мо цар беш бола болх бѳаргагу сона. Бѳаргех-лергех маь-

хий а даьхе, кхоана ишколе дувлалаш аьнна чубахийта нах, интернета чугѳолла даьшта-ноаношта ховргдолаш группа чу ѳочуьздича, шоллагѳа дийнахьа йоккха топ яьлча мо мара царех саг гуш хѳац.

Къаьстта а цу тайпара хьал отт ишколашка цѳайш долча хана; е гурахьа, ѳай, бѳаьсти цѳахийца салоѳаш болча хана. Эггара гѳехьара масал да, бѳаьстанара каникулаш. Уж дѳайолалора тушола бетта 22-ча дийнахьа денз, бутт чакхбаллалца хѳа езаш яр уж. Бакъда царна гѳехьа нийсделар Мархаш дастар. Из хоза, масса-нена – зѳамигачарна а боккхачарна а – дукха дезаш цѳай а да. Бакъда моллагѳа хоза хѳама ийрчадаккха йиш я. Каникулашта кхы цхьа ди гѳатехадале а, цох а кхоачам хѳиланзар цхьа болча дешархошта. Бекарга бетта 2-ча дийнахьа ишколе дахка дезаш дола бераш, дукхагѳадараш аргда вай, из кѳира чакхдаллалца цѳагѳа

даьгѳар, бекарга бетта 7-ча дийнахьа хьадоагѳаргѳдолаш. Кхыча дешашца аьлча, ши кѳира ха якккхар цар цѳагѳа, шоай юхь ишколе бѳарга ца яйташ.

Деша баха безача хьалхарча дийнахьа Магасерча «Марем» яхача гимназена юхе нийсвелар со ѳуйрийна, зѳамагѳа вола массехк дешархо шоай деза гѳормеш текхадеш юха чуболхаш латтар, боккхагѳбарех-м адам дацар цига гуш. Зѳамигабараш а бацар 2-3 саг мара. Цу дийна-

хьа бераш ишколе доагѳаца хана, Наьсарера Сурхо гѳа кхаччалца бола никъ бихьар аз, ара бераш гургдарий-те, яхаш. Наьсаре – Наьсар-Керте – Экажжъонгий-Юрта - Сурхо гѳа нагахьа бер мара довнзар сона. Иштта хилар деррига кѳира чакхдаллалца.

Хьехархой цу гѳулакха сагота бар, хѳана аьлча цар шоай календарни планаш я, хѳара дѳа ца луш йиса урок – балха гѳехьабисар. Мичахьара дахьаргда цар юкьеь-итача урокашта эша сахьа-

таш, совъаьнна темаш дѳа ца хьехаш юсе, берашта дуккха хѳама ца довзаш, ца ховш дусаргда. Хѳаьта математика а кхыдола а ѳилмаш хьехараша яхачох, цхьа урок юкьеюте гѳехьа гѳайоагѳараш кхетае хала хургда, хѳана аьлча деррига ѳилма чѳоагѳа вѳаший дувзаденна да. Вешта аьлча, дай-ноаной дукха сагота боачадох тара ба цар ѳилма ѳомадаьдар-даьдацар яхача деша. Йоккха ишколаш я, чухьа мел эша хѳама долаш, гѳалгѳай къам кхолладелча денз, цу тайпара дешара хьалаш хиннадац вайга. Из деррига хьанна а сenna а деш да кхетаде-м мегаргдар хѳанз-м.

Юкъ-юкье, бераш цамогаш да, яхаш, хабараш хоз. Нагахьа санна уж 90% цамогаш дале, карантин хьаделла дезача кхаьчад гѳулакх, хоам бе беза унахѳенон министерствога, дешара министерствога, паччахьалкхенга. Амма бѳарчча кѳираш цѳагѳа доахаш багѳар сона нийса хетац. Сона хеташ, цу дерригне бахьан да дешарца безам боацѳлга.

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАОУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
9 апреля 2025 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № ____ Тираж: 2000 экз.

«Боккхача Турпалий Кубок» яхача яхье дакъа лоацаш я «Ангушт-Наьсаре» яха тоаба

Гаьгенаькъан Мартина

Соче дІайихьача «Боккхача Турпалий Кубок» яхача яхье дакъа лоацаш хилар вай мехкахой. Из хоам «Сердалога» бир футболлах йолча федераце.

«ГІалгІай футболлаш дика ловзаш болга гуш дар судхошта юхьанца. «Интернационал Сочи» яхача тоабан наІарашка шишша бургац чутехар Аьлтамаранакъан Турпал-Іаьлас, Поаланкой Яхььяс.

Дикка белгалбаьлар цу ловзаре Султиганакъан Абабукар, Чопанакъан Ахьмад. Йоккха котало яккха (6:0) дІабахар вай футболлаш ловзара доазон тІара», - йоах тхога кхаьчача хоамо.

ГІалгІай мехкакийчо еш ба, эллиний-румой латарах йолча Россехьалхаленга

Гаьгенаькъан Мартина

ГІалгІай Республикан физически культуран, спорта министра кхетаче дІайихьар, шийна чуйоагІача моттигашца. 24 шу даллалца болча спортсменашта юкье эллиний-румой латарах Россехьалхале яккхара яхьаш дІахьош, цига эшарех дийцар вІашагІхетаре. Из хоам «Сердало» газетага бир министерствон зарбан болх лелабераша.

«Карарча хана дика кьахьегаш я оргкомитет. ХІанз KHOачашдаьд доакъашхой мичахьа Іеш хурга хара дола, гостиницашкара, кхачанцара дешаш. Мехка культуран Министерствос спортивни кхетаче дІаяхьара дика терко лоаттаю. Из хетаяь я Россех Турпалхочун Келаматанакъан Іалихана. ЛоархІаме да, цу кийчонна чудоагІаш, Йовлой Б. цІерагІча «Магас» спорта ЦІагІа тоадара балхаш дІахьош хилар. Из доазув тоадаь хургда карарча хана», - аьлар тхоца кьамаль даьчо.

Спортивни боахама кулгалхочо Белхарой Руслана яхачох, KHOачамбоацараш долаш моттиг яц.

Коталон Денна хетаяь, пескашца бургацах ловзара яхь хилар студентий

Коазой Мадина

Пескашца бургацах ловзарах Сийлахь-боккхача Даьймехка тІем тІа Котало яккха 80 шу дизара хетаяь яхь дІайихьар вай пач-

чахьалкхен университетого; культурах, спортах, туризмах йолча моттигаца. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

Пхьарчанакъан

М.

цІерах йолча стадиона тІа дІабихьар кхьича мехкашкарча студенташа дакъа лоацаш бола кьовсам. Пхе тоабанна бекъабеннача студенташа шоай говзал, низ гойтар гулбеннарашга.

«Тха керттера декхар - пескашца бургацах ловзар (крикет) доаржадар; спорта, физкультуранна студенташ тІахьехар, хІана аьлча, спорт унахцІено я, унахцІено - вай Котало», - аьлар кагирхоша.

ГІаьбартой-Балкхарой мехкарча яхье, белгалбаьлар вай наьк дераш

Гаьгенаькъан Мартина

ГІаьбартой-Балкхарой мехка дІайихьача мехкашта юкьерча яхье, лакха говзал гойтар вай мехкарча наьк дераша. 14 дошо, 7 дото, 6 борза майдил-

гаш яхьар вай спортсменаша. Из хоам «Сердалога» бир спорта гІулакхех йолча министерствос.

«Кашхатау яхача юрта дІайихьар балкхарой кьам мет-

таоттадаьча Денна хетаяь яхь. Цу мехкара санна, лоалахарча доазонашкара спортсменаш гулбеннабар цига дакъа лаца. Лакха говзал, шоай гІулакх дика довзаш, шаьрдаь хилар гойтар наьк дарах йолча Фе-

дерацена хьалха латтача Малсаганакъан Іамархана кхебаьча вай мехкарча спортсменаша. Республикера 13 наькахо вар цига дакъа лоацаш хиннараш», - дийцар тха газетага.